

KÉK NOTESZ

2008

A 9. INTERNETHAJÓ HELYZETJELENTÉSE

Közreadja: az eWorld és az ENAMIKÉ

2008. május 8.

Készítette:

a BME- UNESCO Információs Társadalom- és Trendkutató Központ és a
GKIeNET Kft. kutatócsoportja

Tartalomjegyzék

Beköszöntő	3
Vezetői összefoglaló	4
Bevezetés	7
Számok és trendek a nagyító alatt	8
Mérföldkövek: 100% feletti mobiltelefonos és nekilóduló internet	8
Telefónia: folytatódik a mobil térnyerése	8
Internet-hozzáférés: mintha elkezdődött volna valami.....	9
Végre olcsó az internet	11
Szélessáv: felemás (tér)kép	11
Folytatódó trendek.....	13
Politika: vissza a jövőbe?	14
Akciótervek forráshiányos időben: merjünk kicsik lenni	14
InterNETadó: ajtóstul a házba.....	16
Információs társadalom a kisebbségi kormányban: időutazás előtt?	17
Minőségi fejlesztések előtt az e-közigazgatás.....	18
Megtorpanó hazai fejlődés.....	18
Határozott e-közigazgatás szakpolitika Európában	20
Információs társadalom és e-gazdaság: kettőről háromra jutni?.....	22
Fejlődik az e-gazdaság	22
Még mindig többségben a digitális analfabéták	22
Informatikai humántőke: hol a tudás?	23
UMFT: támogat-e a támogatás?.....	23
Digitális kultúra: a napi betevő	25
Már nem csoda, csak egy eszköz	25
Digitális műsorszórás – lassú indulás, növekvő aggodalmak	26
Giccs-e az internet?	26
Erősödő online jelenlét	26
Oktatás: mozgalmas hónapok.....	28
Érvek kereszttüzeiben	28
Felmérési eredmények a PISA-sokk után	29
Médiumok a tanulás szolgálatában	30
Befogadó információs társadalmat!.....	31
Csökkenő népességszám, öregedő társadalom	31
Magyarország: hátrányban az uniós átlaghoz képest	32
Az e-Befogadás éve Magyarországon.....	32
Összegzés: felzárkózási kényszer	35
Ajánlások 2008-2009-re.....	37
Felhasznált források	38

Beköszöntő

A KÉK NOTESZ átfogó közéleti jelentés a magyar információs társadalom építésének egy évéről. Értékelő tanulmány, amely azonban rendszerint nem csak a múltról, hanem a jövőről **is** szól, különösen ezekben a napokban, amikor ismét átalakulni látszik a hazai információs társadalom politika.

A KÉK NOTESZ-t 2006 óta az Internethajó szervezői adják ki a köznyilvánosság számára mindenkor hozzáférhető adatok felhasználásával a magyar információs társadalom állapotáról. A Noteszt az Internethajó szakmai vezetésével a BME-UNESCO ITTK kutatói készítik, 2007-től a GKIE NET Kft. partnersége mellett.

A KÉK NOTESZT minden évben az Internethajó indulása előtt publikáljuk. Ezzel módot kínálunk arra, hogy bárki, az Internethajó utasai, a szakmai szervezetek, a közigazgatás, vagy a kormányzat képviselői és szervezetei csatlakozó véleményükkel, állásfoglalásaikkal segítsék az Internethajó számvető eszmecseréit. A beérkezett véleményeket az Internethajó honlapján közzétesszük.

Ezzel a kiadvánnyal vitára hívunk, és közös cselekvésre buzdítunk, miközben csak a tényekre és érvekre vagyunk figyelemmel:

Enyedi Nagy Mihály
civil oldal

Diósy Tamás
piaci oldal

Pintér Róbert
kutatói oldal

Vezetői összefoglaló

Vezetői összefoglalónk röviden összegzi a KÉK NOTESZ fejezeteinek legfontosabb állításait:

Számok:

- Az aktív SIM kártyák száma meghaladta a lakosok számát.
- A telefonbeszélgetések időtartamának közel 70 százalékát mobiltelefonokról indított hívások tették ki, a vezetékes hívásokkal töltött idő 15 százalékkal csökkent.
- Az internet-előfizetések száma az előző években megszokottnál dinamikusabban növekedett.
- Tovább terjedt a szélessáv, az összes internet-kapcsolatnak már csak három százaléka kapcsolt vonal, vagy ISDN.
- A hozzáférések számának növekedésével felszínre kerültek az alpinfrastruktúra hiányosságai.
- Növekvő sáv szélesség mellett is csökkentek a fogyasztói árak, de a fogyasztók nem érzékelik ezt a csökkenést (árpercepció).

Politika:

- 2007-2008-ban felgyorsultak az információs társadalommal kapcsolatos fejlesztések a gazdasági tárcánál. Az új programok megmutatták, hogy a tárca képes az IHM-korszaktól elvonatkoztatni.
- A minisztérium belső forrásai nem elegendőek még a saját maga által újonnan definiált feladatok elvégzésére sem. A pénzek nagy volumenű programokban és a fejlesztési tervben vannak lekötve. De még ezek a projektek is túl kicsik ahhoz, hogy felzárkózzunk az uniós átlaghoz.
- A GKM fokozatosan szűkítette az információs társadalom területének értelmezését. A terület olyan horizontális kormányzati kihívást jelent, amely egyszerre érinti valamennyi tárca kompetenciáját és közös kormányzati fellépést igényelne.
- Az internetadó bevezetésének ötlete olyan állatorvosi ló, amely felszínre hozta az információs politika ellentmondásait (a nagypolitika nem ért a digitális korszakhoz, hiányos a kormányzaton belüli egyeztetés, a szakmapolitikát mellőzik).
- Csak találgatni lehet, hogy mi fog történni a kisebbségi kormányban az informatika területével. A szervezeti működést és a humán erőforrást is alapjaiban érintő változás után a terület várhatóan újraszerveződik, ami minimum fél éves folyamat.

E-közigazgatás:

- Az e-közszolgáltatásokat főleg azok használják, akik egyébként alulreprezentáltak a hálózati polgárok között (idősebbek, kistelepüléseken élők). Ez erősítheti a befogadó információs társadalmat.
- Az e-közigazgatás elmúlt években tapasztalt fejlődési üteme 2007-ben megtorpant. Újra az uniós átlag alá kerültünk az EU felmérése szerint. A személyre szabott értékhozzáadott szolgáltatások irányába való határozott elmozdulás várat magára. A jó infrastrukturális és jogszabályi alapok ellenére nem érzékelhető a közigazgatás, és a politika részéről igény a kultúraváltásra. Elmaradnak azok a fejlesztések, amelyek a szolgáltató-oldali (back-office) folyamatokat modernizálnák.

- Az önkormányzatok több mint 80 százaléka rendeletileg zárta ki az e-ügyintézés lehetőségét. A pénz, a tudatosság, és a kultúraváltáshoz szükséges bátorság is hiányzik.
- A személyre szabott, ügyfél-központú szolgáltatások kiépítése a szolgáltató-oldali folyamatok modernizációját követeli meg, az e-közigazgatás hazai fejlődése ettől fog függeni az elkövetkező években.

Gazdaság:

- Az e-gazdaság fejlődési dinamikáját lényegében senki sem tudja pontos számokkal alátámasztani. Az online kiskereskedelmi forgalom a teljes kiskereskedelmi forgalom kb. 0,9-1%-át teszi ki, az EU15-ök átlaga 1,7-1,9%.
- A magyar lakosságból 6 millió fő digitálisan írástudatlannak tekinthető. A cégek nem szentelnek elegendő figyelmet az alkalmazottak informatikai jellegű képzésére.
- Az informatikai szakemberhiányt jelzi, hogy nem csak a képzéssel, de az informatikai pályát választók mennyiségével is gond van.
- A 2007-es évben az ÚMFT-ben új IKT pályázati program nem került kiírásra csak az év legvégén, az év pályázati szempontból „langyos” volt.

Digitális kultúra:

- A 2007-es év és a 2008-as év eleje nem hozott különösebb izgalmakat a digitális kultúra terén. A változások most nem a felszínen, hanem a mélyrétegekben zajlanak.
- A magyar társadalom kultúrafogyasztásában szakadék van a digitális kultúrában élők és az ebből kimaradók között. A digitális kultúra mégis egyre inkább a magyarok életének meghatározó részévé válik.
- A Web 2.0 térhódítása idehaza is lelassult, ahogy a világon szinte mindenhol.
- A hazai digitális átállás felgyorsítása a nemzetközi tanulságok felhasználásával és a kerülőutak átugrásával lehetséges és kívánatos is.
- Az online kultúra terén folyamatos növekedésről számolhatunk be, egész évben folyamatosan megdőltek a korábbi látogatottsági rekordok.

Oktatás:

- GDP-arányosan közel annyit költünk oktatásra, mint az OECD-átlag, az abszolút ráfordítások mértékében persze nagyobb a különbség, viszont nem tudunk olyan arányban magánforrást mozgósítani, mint az OECD-országok többsége.
- A média és a pártpolitika az oktatási intézmények finanszírozására, a falusi kisiskolák helyzetére és az uniós támogatásokra fókuszált az elmúlt egy évben.
- Szakmai berkekben feléledt egy vita, amely a digitális táblákat, a „digitális palatáblákat” és a diákok számára kialakított olcsó notebookokat vetélytársként állítja be, miközben a digitálistábla-projekt késésben van.
- A PIRLS-program 2006-2007-es adatfelvételei lényegesen jobb képet adtak a magyar diákok szövegértési teljesítményéről, mint a PISA-vizsgálatok. Vita bontakozott ki arról, hogy ez milyen kapcsolatban állhat az Oktatási Minisztérium intézkedéseivel.

e-Befogadás:

- 2008 a befogadó információs társadalom (e-Befogadás) éve az Európai Unióban. Hazánk az elsők között csatlakozott a kezdeményezéshez. A befogadó információs társadalom eszközeivel – például szélessávú infrastruktúra, e-közszolgáltatások, akadálymentes webkikötők, digitális írástudás – növelhető az információs társadalom integrációs ereje, az esélyegyenlőség, a gazdasági aktivitás, a foglalkoztathatóság.

- Az európai társadalmak többségének az elkövetkezendő évtizedekben a csökkenő népességszám mellett a gyorsuló ütemben öregedő társadalmak problémáját is kezelnie kell. A kedvezőtlen demográfiai folyamatok maguk alá temethetik a gazdasági, szociális rendszereket. A megoldás a foglalkoztatottsági ráták növelése.
- Magyarország elmaradása jelentős. A legsúlyosabb problémát a munkavállalási korban lévő inaktívak magas aránya jelenti. A probléma megoldásához az információs társadalom lehetőségeit is fel kell használni. A hazai információs társadalom megosztottságának okai: előregedés, elaprózott településszerkezet, IKT-val szembeni közömbösség.
- A másfél évtizedes múltra visszatekintő, civil bázison szerveződő, szektorközi közösségi hozzáférés hálózati lehetőségei – kétségtelen helyi eredményei ellenére – kihasználatlanok a digitális szolidaritás elmélyítése érdekében.
- 2008 januárjában ötpárti nyilatkozat született, amely deklarálta, hogy a digitális szakadék csökkentése „nemzeti ügy”. A kezdeményezéshez kéttucatnyi szervezet csatlakozott, és összeállt egy programlista, amely 2008-ban az e-befogadást helyezi a középpontba.

Bevezetés

Az évértékeléseket rendszerint év elején szokás megjelentetni, amikor a napi aprómunka mellől elszakadva mindenki kicsit az elmúlt év végiggondolásával és a várható jövő kifürkészésével foglalatoskodik. Különösen kedves időszak ez a kutatóknak, akik ekkor érzik elemükben magukat. Azonban a versengés az értékelések téren is nagy, az év eleje helyett már az értékelésre váró év végét meg sem várva decemberben, sőt novemberben megkezdődik a „nagyotmondás”, mindenki az első akar lenni, nehéz kitűnni a zajból.

A KÉK NOTESZ májusi megjelenésével kimarad ebből az év végi, év eleji kavalkádból, aminek több előnye is van, például, hogy sokkal könnyebb megkapnia a megérdemelt figyelmet (és nem kell csak emiatt költői túlzásokba esnie), hogy szinte kivétel nélkül rendelkezésre állnak az elmúlt évről szóló statisztikák, végül, hogy már ismertek a legfontosabb szereplők új évre vonatkozó tervei és célkitűzései mellett a tettei is.

A KÉK NOTESZ azonban ebben az évben bizonyos szempontból mégis rosszkor készült, ugyanis a kisebbségi kormány működésének kezdete egybeesik a tervezett megjelenéssel. Egy olyan területen pedig, mint az információs társadalom, ahol meghatározó a kormányzat ténykedése, egy ilyen alapvető változás alapjaiban írhatja át a terület aktualitásait, a leírt szó pedig gyorsan elavul. Bizonyos szempontból azonban pont a legjobbkor jelenik meg a KÉK NOTESZ, ugyanis szinte teljes bizonyossággal mondható, hogy határpontról nézünk vissza és értékelünk, annak biztos tudatában, hogy ezentúl másképpen mennek majd a dolgok. Mindez reményekre és kétségbeesésre is okot adhat – attól függően, hogy hogyan értékeljük azt a bizonyos mögöttünk lévő múltat és mit várunk a jövőtől.

A következő oldalakon leírjuk, hogy szerintünk hogyan mentek dolgaink az információs társadalomban 2007 májusa és 2008 áprilisa között. Az alapvető trendek-számok, a politika, az elektronikus közigazgatás, az e-gazdaság, a digitális kultúra, az oktatás és az e-befogadás terén. Szokás szerint azt javasoljuk olvasóinknak, hogy bátran szemezgessenek, ugorjanak át részeket, csak azokra a részekre koncentrálva, amelyeket arra érdemesnek találnak. Ezt követően azonban álljanak meg egy kicsit és vessenek számot az elmúlt egy évvel, majd gondolják végig, hogy mit szeretnének, merre menjenek tovább a közös dolgaink. Végül kérdezzék meg maguktól, hogy mit tehetnének saját maguk ennek a célnak a mihamarabbi elérése érdekében. Amit mi megtehattünk, hogy legjobb tudásunk szerint segítettünk a tisztánlátáshoz szükséges közös kiindulópont megteremtésében.

Reméljük ezúttal is haszonnal forgatják majd a KÉK NOTESZ-t és találkozunk egy közös eszmecserére az Internethajón.

Számok és trendek a nagyító alatt

Mérföldkövek: 100% feletti mobiltelefonia és nekilóduló internet

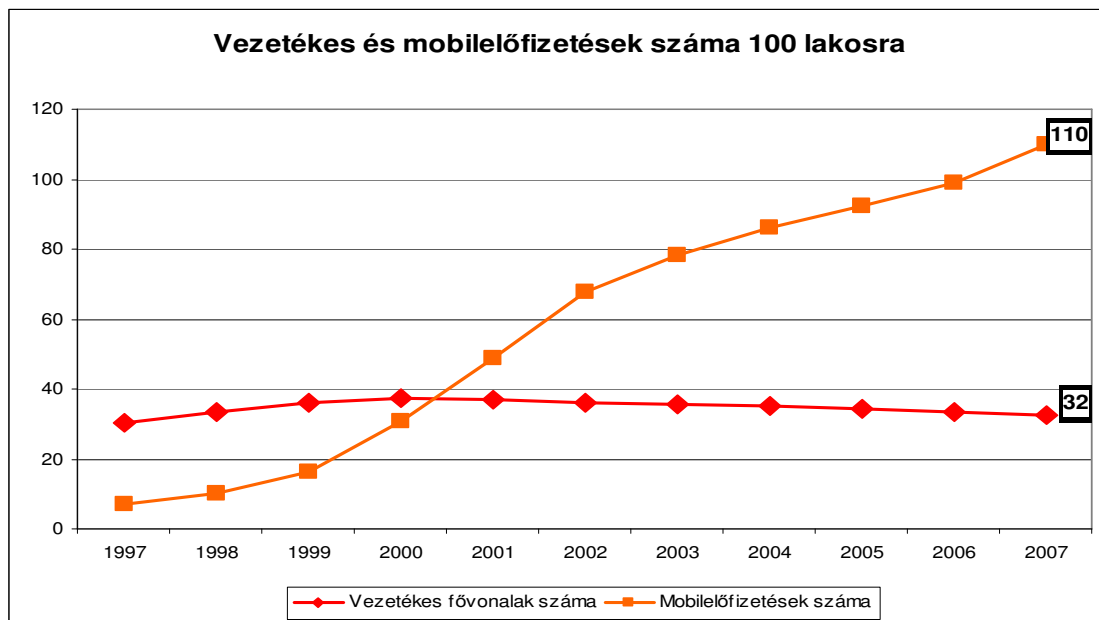
Infokommunikációs technológiák tekintetében a 2007-es év legalább két szempontból tekinthető mérföldkönek. Az aktív SIM kártyák száma egyrészt már az év elején meghaladta a magyarországi lakosok számát, azaz a sokszor leírt 100%-os penetrációt, az év végére 100 lakosra már 110 aktív SIM kártya jutott. Ez a lakosságra vetítve 109,7%-os penetrációt jelentene, de a több mobilkészüléket is használók miatt a valós elterjedtség a lakosság körében kb. 80%-os lehet (a GKIeNET adatai alapján például 2007 nyarán a 18 év feletti lakosság 77,8%-a rendelkezett egy vagy több mobilkészülékkel).

A másik jelentőségteljes esemény, hogy 2007 folyamán az internet-előfizetések (lakosság és vállalatok) számának az előző éveknél nagyobb ütemű növekedése volt tapasztalható. A magyarországi internet-használat és az előfizetések számának dinamikusabbá váló bővülése miatt középpontba került a hozzáféréshez nélkülözhetetlen hálózati infrastruktúra „minősége” is: az egyre több hozzáférés és a felhasználók egyre intenzívebb sáv szélesség igénye ráirányította a figyelmet az optikai hálózati fejlesztések szükségességére.

Telefónia: folytatódik a mobil térnyerése

A Nemzeti Hírközlési Hatóság (NHH) és a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatai egyaránt arról tanúskodnak, hogy az elmúlt évben tovább csökkent a vezetékes telefonvonalak száma. A KSH adatai szerint 2007 végén 100 lakosra 32 vezetékes vonal jutott, szemben a 110 mobil-előfizetéssel (előfizetéses és kártyás együttvéve).

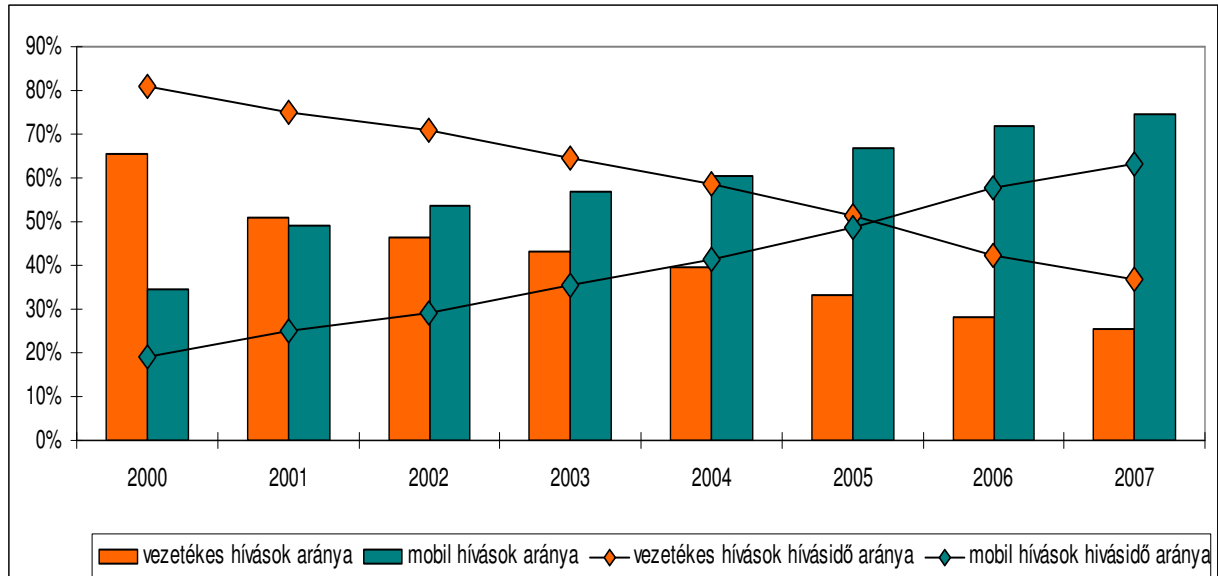
1. Ábra: Vezetékes és mobilelőfizetések száma 100 lakosra

Forrás: KSH

A mobiltechnológia népszerűségét mutatja, hogy a telefonbeszélgetések időtartamának közel 70 százalékát mobiltelefonokról indított hívások tették ki, összességében egy év alatt 12 százalékkal növekedett a mobiltelefonálással eltöltött idő (szemben a vezetékes megoldással, ahol 15 százalékkal csökkent).

2. Ábra: Vezetékes és mobil hívások, valamint a hívásidők aránya 2000-2007

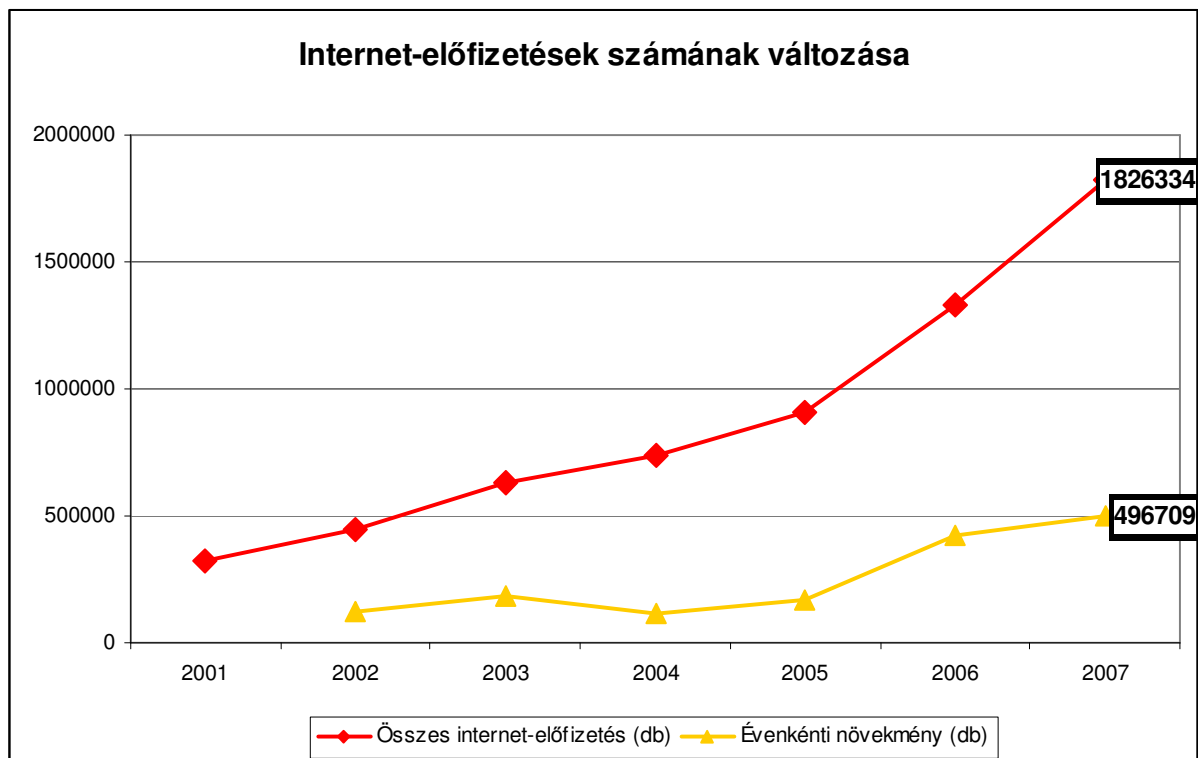

Forrás: NHH

Internet-hozzáférés: mintha elkezdődött volna valami

A KSH adatai szerint 2007 végén több mint 1,8 millió internet-előfizetés volt Magyarországon, ez 37 százalékkal (közel félmillióval) több mint a 2006 végén. Az adatok alapján elmondható, hogy a kapcsolatok számának növekedésében tavaly a 2006-os évben elkezdődött, korábbinál dinamikusabb növekedés jellemezte a piacot.

3. Ábra: Internet-előfizetések számának változása

Forrás: KSH

2007-ben tovább folyt a szélessávú végpontok arányának növekedése is, az év végére a KSH adatai szerint az összes kapcsolatnak már csak mindössze három százaléka(!) volt kapcsolt vonal, vagy ISDN. A legdinamikusabb gyarapodást a vezeték nélküli szegmens érte el csaknem 73 százalékos növekedésével, ugyanakkor az adatok némileg pontatlanok, mert a megkérdezések során a felhasználók sok esetben nem tudtak különbséget tenni a WiFi hotspotok és a mobilhálózati internet-csatlakozás között, lévén mindkettő „vezeték nélküli” megoldás.

1. Táblázat: Internet-hozzáférési típusok a végpontokon (darab)

	Kapcsolt vonal; ISDN	xDSL	Kábeltvé	Bérelt vonal	Vezeték nélküli	Egyéb	Összesen
2001	293 382		17 571	3 108		7 592	321 674
2002	362 029	32 054	31 190	4 487		16 103	445 863
2003	391 398	114 813	77 189	4 631	24 055	18 023	630 109
2004	320 494	235 969	135 803	4 384	35 015	10 105	741 771
2005	241 611	372 523	212 145	4 507	62 514	13 963	907 263
2006	85 878	597 331	374 647	4 749	251 774	15 246	1 329 625
2007	62 985	739 028	557 904	7 718	434 361	24 338	1 826 334

Forrás: KSH

2. Táblázat: Internet-hozzáférési típusok a végpontokon (százalék)

	Kapcsolt vonal; ISDN	xDSL	Kábeltvé	Bérelt vonal	Vezeték nélküli	Egyéb	Összesen
2001	91%	0%	5%	1%	0%	2%	100%
2002	81%	7%	7%	1%	0%	4%	100%
2003	62%	18%	12%	1%	4%	3%	100%
2004	43%	32%	18%	1%	5%	1%	100%
2005	27%	41%	23%	0%	7%	2%	100%
2006	6%	45%	28%	0%	19%	1%	100%
2007	3%	40%	31%	0%	24%	1%	100%

Forrás: KSH

A vezeték nélküli technológiák esetében fel kell hívnunk a figyelmet rá, hogy mind a jelenleg elterjedt WiFi, mint a mobiltelefonia esetében a szolgáltatás alapvetően a vezetékes hálózatokhoz van kötve. Mobil elérést biztosító bázisállomások kiszolgálásához a 3-ik generációs rendszerek esetében éppúgy szükséges fényvezetős vezetékes infrastruktúrát biztosítani, mint bármilyen a jövőben használatos vezeték nélküli szabvány (pl. WiMAX) esetében. Ezt a tényt figyelembe véve a magyarországi helyzet a vázolt növekedés ellenére sem kecsegtet sok jóval: a GKIeNET adatai szerint még településszinten is kb. 1400 magyarországi település (a 3152-ből) nincs bekötve fényvezetős hálózatba.

Vége olcsó az internet

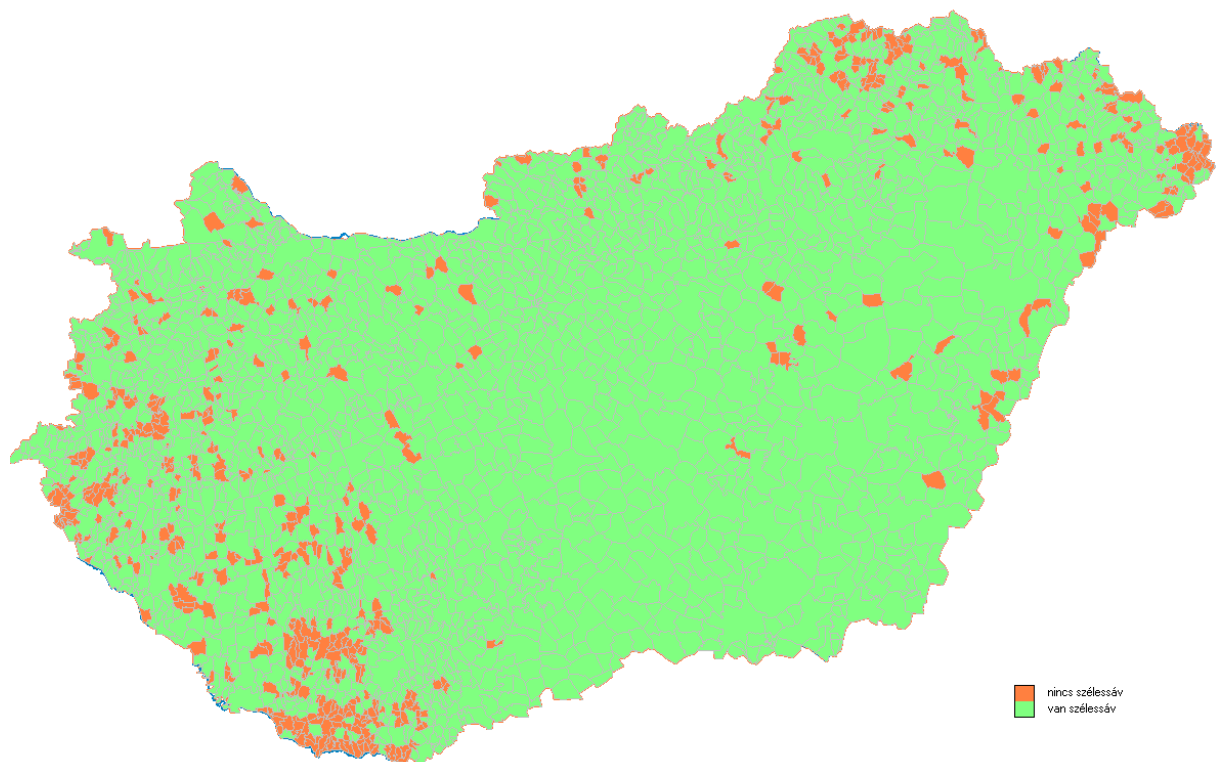
Az internet-előfizetések számának dinamikus növekedése az árak csökkenésének, a szolgáltatók közötti élesedő versenynek is köszönhető, amelyhez hozzájárult az NHH által 2006 tavaszán bevezetett – az ADSL-szolgáltatás kiskereskedelmi árain alapuló, úgynevezett **retail minus** (RM) – nagykereskedelmi árszabályozás. Elmondható, hogy az elmúlt egy évben a növekvő sáv szélesség mellett is csökkentek a fogyasztói árak. A 2007 év végi ajánlatok között az új előfizetőkre vonatkozóan találunk újabb lélektani küszöböt elérő, 3000 Ft alá menő csomagokat is. Meg kell említenünk azonban, hogy ezek a csomagok szinte kivétel nélkül tartalmazznak valamilyen forgalomkorlátozást, és a szolgáltatók nagy része ugyanazt a csomagot korlátozás nélkül másfélszeres áron értékesíti – ebben valószínűleg közrejátszik a kiszolgált infrastruktúra hiányossága is.

Habár évek óta az internet-előfizetések látványos árcsökkenésnek lehetünk szemtanúi – főleg ha más termékekkel és szolgáltatásokkal hasonlítjuk össze – a fogyasztók mégsem érzékelik a látszólag pozitív változást. Az NHH **„Infokommunikációs eszközök használata és médiafogyasztási szokások”** című jelentése szerint a fogyasztói árpercepció valamelyest javult ugyan az elmúlt években, a legtöbben azonban annak ellenére is árnövekedést érzékelnek, hogy a távközlési szolgáltatások árindexe 2004 óta évről-évre csökken. Csupán az internet árának megítélése jelent kivételt ez alól, amelynek kapcsán a kérdezettek átlagosan stagnálást érzékelnek. Ennek magyarázata minden bizonnyal abban kereshető, hogy az internet-szolgáltatók a valóságot ferdítő reklámüzenetekkel csalogatják az előfizetőket. Eklatáns példái ennek az „akár x Mbit/s” sáv szélességet ígérő előfizetői csomagok (hangsúly az **akár** szócskán), amelyek a valóságban szinte minden esetben csak jóval alacsonyabb letöltési irányú sebességre képesek (mivel jellemzően aszimmetrikusak, a feltöltési irány sok esetben még a KSH jelenlegi definíciója szerint sem tekinthető szélessávú elérésnek). A háttérben itt is műszaki okok állnak: a körzethálózatok és a helyi hálózatok fejletlensége.

Szélessáv: felemás (tér)kép

Magyarországon a fényvezető, illetve egyéb vezetékes gerinc- és körzethálózati lefedettséggel kapcsolatban nem áll rendelkezésre pontos adat. A legjobb becsléseket jelenleg így a keresleti oldalról bekért adatok gyűjtése biztosítja. A GKIeNET által 2007 nyarán készített szélessávú térképen a sűrűbb alakzatok jó közelítéssel jelképezik azt a szekciót, ahol a gerinchálózati sűrűsége nem megfelelő. Narancssárga (sötét) szín jelöli azokat a területeket, ahol a szélessávú internet-szolgáltatás (min. 256 kbit/s letöltési és 64 kbit/s feltöltési irányú sáv szélesség) egyáltalán nem elérhető el.

4. Ábra: Szélessávú térkép

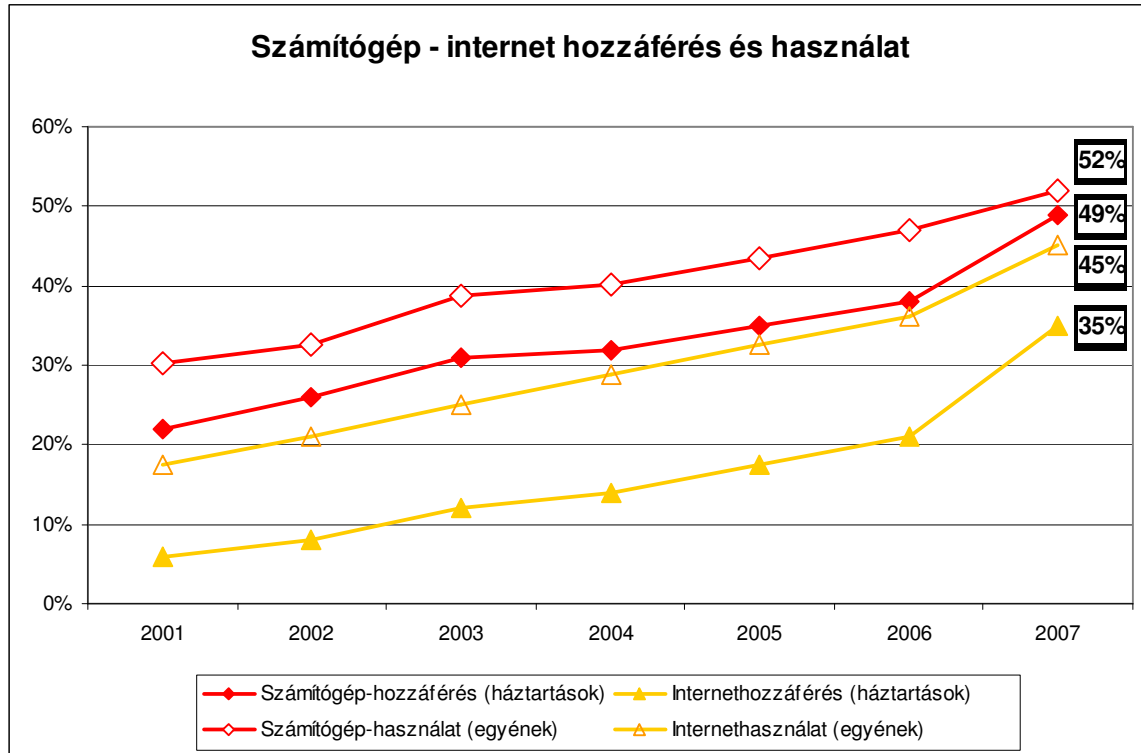

Forrás: GKIeNET, 2007a

Az alpinfrastruktúra hiányosságai egyre inkább felszínre kerülnek, párhuzamosan a hozzáférések számának „meglódulásával”. A KSH statisztikát a lakossági felvételek is igazolják. A World Internet Project¹ (WIP) adatai szerint a háztartások számítógép és internet-hozzáférése az elmúlt évben dinamikusán növekedett. A magyar háztartások ma már mintegy felében (49%) van számítógép és valamivel több, mint harmadában (35%) van internet-kapcsolat is. A Szonda Ipsos és a GfK Hungária Nemzeti MédiaAnalízis kutatása szerint pedig a felnőtt (15+) lakosság 30 százaléka internetezhetett otthonról 2007-ben, a 2006-ban mért 21 százalékhoz képest, azaz 800 ezer új személynek volt lehetősége otthonról kapcsolódnival az internethez.

¹ A World Internet Project (WIP) az internet társadalmi hatásainak vizsgálatára szerveződött széleskörű nemzetközi kutatási program, amelyet 1999-ben indítottak az Egyesült Államokban. Magyarország 2001 óta vesz részt a WIP projektben (TÁRKI-ITHAKA-ITTK).

5. Ábra: Számítógép – internet-hozzáférés és használat

Forrás: WIP

A hozzáféréshez hasonlóan a használatban is dinamikus növekedés tapasztalható: a 2007-es WIP adatok szerint Magyarországon a 14 év feletti korosztály több mint fele (52%) használt (rendszeresen, vagy alkalmanként) számítógépet és több mint négytizedük (45%) használta valamilyen gyakorisággal az internetet.

Folytatódó trendek

Összegzéséként tehát elmondható, hogy az alapvető mutatók trendjeiben nem történt gyökeres változás 2007 során. A vezetékes- és mobiltelefonía terén tovább tart a folyamatos csökkenés, illetve növekedés, utóbbi esetben annak ellenére töretlenül, hogy az egy főre jutó aktív SIM-kártyák száma elérte az 1,1-es értéket. Örömteli, hogy az előző időszakoknál dinamikusabb az internet-előfizetések bővülése, ugyanakkor a növekedéssel párhuzamosan kerülnek egyre inkább előtérbe a szélessávot biztosítani hivatott infrastruktúra hiányosságai is.

Politika: vissza a jövőbe?

Tavaly azzal zártuk a KÉK NOTESZ politikai fejezetét, hogy az információs társadalom fokozatos leértékelődésének lehettünk a tanúi a kormányzat munkáját tekintve. Éppen emiatt fejeztük azonban ki abbéli reményünket, hogy a gazdasági tárca nál hosszabb ideje készülő stratégiai természetű Fehér Könyv végre új lendületet adhat majd a fejlesztéseknek. Nos, Fehér Könyv azóta sincs, Kóka János miniszter sincs, sőt – hogy lakonikusak legyünk – most úgy tűnik, hogy már gazdasági tárca sincs – legalábbis abban a formájában, ahogyan eddig megismertük. A KÉK NOTESZ ideai kéziratának lezárása idején² sajnos legfeljebb csak találgatni lehet, hogy mi fog történni a kisebbségi kormányban az informatika területével, még az is könnyen előfordulhat, hogy időgépbe ülünk és az 1994-98 közötti kormányzáshoz hasonlóan hírközlés „fedőnéven” egy hibrid területeket felügyelő minisztériumból fogják igazgatni a történéseket. De ne szaladjunk ennyire előre, először értékeljük a mögöttünk álló egy évet az információs politika terén, utána pedig lássuk mit tartogathat a jövő.

Akciótervek forráshiányos időben: merjünk kicsik lenni

2007-2008-ban a korábbi időszakhoz képest felgyorsultak az információs társadalommal kapcsolatos fejlesztések a gazdasági tárca nál. Annak ellenére, hogy új, átfogó stratégiát végül nem fogalmazott meg a tárca és lényegében Kóka János minisztersége is csalódást okozott az informatikai szakmának, az elmúlt egy évben mégis néhány fontos, jellegadó programot indított el, vagy készített elő a tárca.

Ezek közül a Netrekész program jutott el a legmesszebbre és ugyanekkor ez a program mutatja azt is, hogy a tárca képes volt az IHM-korszaktól elvonatkoztatva valami újba fogni a területen. A program célja az internet használat ösztönzése volt, egyedi módon PPP program formájában, az állam és a gazdasági szereplők összefogásával próbálta megvalósítani ezt a célt. A Netrekész Közhasznú Kft állami források és gazdasági szereplők felajánlásának felhasználásával ki is írt egy pályázatot, amire 255 millió forintot fordítottak (minden versenyszférából származó egy forint mellé ugyanannyit tett a minisztérium is). Sajnos a kiírást kisebb „botrány” árnyékolta be, mivel a pályázati feltételek első körben kizárták volna érdekvédelmi szervezeteknek és tagjaiknak az egyidejű indulását, így az olyan nagy hagyományú civil szervezetek, mint az Informatikai Vállalkozások Szövetsége, az Informatikai Érdekegyeztető Fórum, a Magyar Teleház Szövetség, vagy a Neumann János Számítógép-tudományi Társaság, szinte automatikusan kizárásra kerültek volna teljes tagságukkal együtt. A pályázat további szépséghibája volt, hogy első körben nagyon lassan kerültek a pályaművek elbírálásra. Várhatóan azonban 2008 májusában-júniusában megindulhat a munka a nyertes projekteknél. Ha nem került volna sor kenyértörésre a kormányzó pártok között, akkor a program a tervek szerint a második negyedévben a Digitális Írástudás Akció Terv számára készült szegmentációs kutatás felhasználásával újfajta pályázati konstrukció kidolgozása mellett került volna újra kiírásra. Így azonban nem tudni, hogy lesz-e folytatása.

A másik, a kormány információs társadalom terén újdonságnak tekinthető kezdeményezése az ellentmondásos megítélésű Digitális Írástudás Akció Terv (DIAT) volt, amelynek célja a digitálisan írástudatlan népesség szegmentálása, majd a kiválasztott célcsoportok számítógép és internet használatának ösztönzése lett volna. A terv a szakmai egyeztetési szakaszig jutott el, ahol hatalmas civil ellenállásba ütközött, mivel egyrészt számos, a területen folyó sikeres civil program támogatása kimaradt a tervből, másrészt többen úgy vélelmezték, hogy a minisztérium célja korábbi civil kezdeményezések kisajátítása. A programot kidolgozatlansága, féloldalas megközelítése miatt is kritika érte. Többen felszólították ezért a minisztériumot, hogy vonja vissza a

² 2008. május 7-e.

programot, amit a minisztérium nem tett meg. A DIAT-nak 2008 áprilisában elkészült a végleges minisztériumi változata, a konkrét akcióprogramot azonban eddig még nem hirdették ki. De a program számára jelenleg rendelkezésre álló 100 millió forintos keret jelképes összegnek is tekinthető, mivel ekkora forrásból képtelenség lenne akár a legégetőbb feladatokat is elvégezni ezen a területen, nem hogy egy teljes akcióprogramot levezényelni.

Már ebből a két programból látszik, hogy a minisztérium igen korlátozottan rendelkezik a területre szabadon elkölthető anyagi forrásokkal. A fejlesztési pénzek valójában más, nagy volumenű programokban és elsősorban az uniós fejlesztési tervben vannak lekötve. Ezt a helyzetet jól mutatja az eGazdasággal kapcsolatos minisztériumi aktivitás is. A tárca önálló eGazdaság akcióterv készítésébe kezdett külső szakértők bevonása mellett, amely a vállalkozások, közigazgatás és fogyasztók közötti viszony fejlesztését célozza. A minisztérium kb. 80 millió forintot különített el néhány kapcsolódó tevékenységre (pl. piaci alapú szabályozásra, kis-és középvállalkozásoknak készített döntéstámogató rendszerre, elektronikus közbeszerzés fejlesztésére...). Eközben a GOP 3.1.1,2 és a KMOP kapcsolódó programjai csupán a kis-és középvállalkozások ERP és e-kereskedelem fejlesztésére 3,8 Mrd forintos támogatási keretösszeget irányoztak elő, amiből 138 elfogadott pályázat részesül támogatásban.

Kísértetiesen hasonló a helyzet a szélessávú internet hálózatok fejlesztése terén. Itt a GVOP 4.4.1,2-ben 59 pályázat részesült 11 milliárd forint támogatásban, ez 378 települést, és 240 ezer lakost érintett. A GOP 3.1.1. pedig várhatóan 49 pályázatban, 40 kistérség 133 ezer lakosát támogatja, 4,5 milliárd forint értékben (indikatív számok). Eközben a tárca Szélessávú Akció Terv kidolgozásába kezdett, amely az eddig egyáltalán le nem fedett települések bekapcsolását tűzte ki célul (76 ezer lakos), és az eddig csak részben lefedett települések teljes behuzalozását tervezi (további 394 ezer lakos elérése). Ehhez azonban megint csak nem állnak rendelkezésre a belső források.

De lépünk tovább. A GKM megörökölte az eMagyarország Pontok hálózatának működtetését-fejlesztését is az IHM-től, amely egymaga a fentebb említett belső költségvetésű programok forrásainak a sokszorosát emésztette fel és még így is alulfinanszírozott. A minisztériumban csak „túlélő” pályázatnak hívott támogatási hullám során 1453 pályázóból 1004-et tudtak támogatni, rendszerint 280 ezer forinttal. Bár a teljes program költségvetése több milliárd forintra rúg és több tárcát is megmozgat (EKK, FVM, OKM, SZMM), ezt felemészti a hálózat fenntartása.

Jól látható tehát, hogy a minisztérium belső forrásai nem elegendőek még a saját maga által újonnan, akciótervekben definiált feladatok elvégzésére sem, arról nem is beszélve, hogy számos fontos terület meg sem jelent a belső fejlesztésekben. A fejlesztésekre elkülönített pénz ugyanis nem a tárca költségvetésében, hanem az Új Magyarország tervben van lekötve. De az itt futó, több milliárdra rúgó nagy projektek is csupán apró halak ahhoz képest, hogy mennyi pénzt kellene valójában fordítani információs társadalmi, informatikai projektekre idehaza, hogy csupán felzárkózzunk(!) az uniós átlaghoz. Csak a szélessávú gerinchálózat optikai alapú modernizációja több száz milliárd forintba kerülne. Az Európai Unió által 2010-ig célként kijelölt digitális szakadék megfelelése (vagyis idehaza több millió ember digitális írástudóvá tétele, IKT használatának ösztönzése) szintén több tízmilliárdos tétel, a legóvatosabb becslések szerint is. Függetlenül attól azonban, hogy mindkét példaként említett befektetés megtérülne idővel, a kormányzat jelenleg nem rendelkezik ekkora szabad forrásokkal, és az Új Magyarország terv sem ezekre teszi a hangsúlyt, bár, mint látjuk, az információs társadalom bizonyos fejlesztéseihez azért rendelnek forrásokat.

Az elmúlt egy évben tehát hatalmas ellentmondás húzódott az információs társadalom kihívásának hatalmas volta, valamint a rendelkezésre álló eszközök és lehetőségek között. Ezt az ellentmondást a GKM vonatkozó területért felelős munkatársai is átérezték, emiatt kezdték el fokozatosan szűkíteni azt a területet, amelyet felvállaltak

munkájukban. „Folyosói pletykák” szerint 2008 februárjában sokan már azt sem feltétlenül gondolták, hogy a tárcának akár összkormányzati szinten az információs társadalom egészének az ügyét képviselnie kellene, ezek szerint elég, ha a tárca csak a gazdasági irányvonalat viszi a témán belül. A gond ezzel az, hogy az információs társadalomban nem csupán a gazdasági irányvonal meghatározó, ráadásul esetleges, de meghatározó tény, hogy pont ez a tárca örökölte meg a terület kezelését 2006-ban. Képzeljük el, hogy mi történt volna, ha az oktatási, a szociális vagy a belügyi tárca kapja a területet, akkor joggal szűkülhetne le az itt folyó munka csak ezekre a részkérdésekre? Le kell szögezni tehát, hogy az információs társadalom nem csupán valamely ágazat informatikai belügye, hanem olyan horizontális kormányzati kihívást jelent, amely egyszerre érinti valamennyi tárca kompetenciáját és közös projekteket, valamint kormányzati szintű forrás-allokációt igényel. A GKM számára azonban nem biztosították a terület alapvető fejlesztéséhez elengedhetetlen minimális forrásokat sem. Így nehéz információs társadalmat építeni.

InterNETadó: ajtóstul a házba

Azt, hogy miért nem kapott a GKM megfelelő forrásokat a terület fejlesztésére, elsőre talán meglepő módon az internetadó (az internet-előfizetést sújtó, tervezett 0,8%-os kulturális járulék) körüli huzavonából lehet megérteni. Bár ez látszólag kulturális kérdés (ezért csak a digitális kultúrával foglalkozó fejezetben volna a helye), valójában azonban olyan állatorvosi ló, amely az információs politika minden ellentmondását a felszínre hozta idehaza. Ezek közül a legfontosabbak a nagypolitika szinte teljes hozzá nem értése a kérdéshez, a kormányzaton belüli egyeztetések deficitessége, és végül a nagypolitika és a szakmapolitika közötti meg nem felelés.

Ami a nagypolitikát illeti, politikusaink még mindig nem ismerték fel, hogy milyen következményekkel jár, hogy digitális korszakban élünk. Ennek ugyanis egyik fontos járuléka, hogy a kulturális javak dematerializálódnak, virtuálissá és egyúttal megfoghatatlanná válnak, fizikai hordozójuktól elkülönülnek, így megadóztatásuk különösen nehézkesé válik. Ma már szinte csak a kulturális javak első példányának, a mesterdarabnak az előállítására kerül pénzbe, minden további darab – amennyiben elektronikusan reprodukálható – szinte nulla költséggel lemásolható és az internet segítségével a világon bárhová ingyen eljuttatható (legyen akár könyv, zene, film, fénykép stb.). Pontosan ez váltja ki azt is, hogy bakelit lemezt, lemezjátszót, CD-t, magnókazettát – tehát olyan termékeket, amelyeken kulturális járulék van – nem vesznek az emberek, vagyis ellehetetlenül a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) működése. Ugyanakkor hiába jó megfogható és látható szolgáltatás az internet-előfizetés, az internet valójában nem csupán kultúra közlésére és fogyasztásra alkalmas médium, legalább annyira jó ügyintézésre, információcserére, kommunikációra, stb.. Bizonyos tartalmak felpántlikázása, elkülönült kezelése és járulékoltatása pedig nem megoldható úgy az interneten, mint a hagyományos világban (pl. fizessenek extra járulékot a pornográf szolgáltatásokat igénybe vevők). Lényegében tehát az NKA működésének digitális korszakban való újragondolására lenne szükség, nem pedig a járulékalap automatikus kibővítésére. A nagypolitika ezzel szemben a hagyományos, ipari korszakban fogant járulékoltatási logika kiterjesztését vetette fel az internetadóval, javarészt azért, mert szereplői is ennek a korszaknak a gyermekei, és nehezen vonatkoztatnak el tőle. Az internetezők részéről érkező nyomás azonban azt mutatja, hogy ideje átgondolni ezt az értékrendszert és a nagypolitikának is belépnie a digitális korszakba.

De arról is üzent a járulékoltatás körüli hercehurca, hogy a kormányzaton belüli célegyeztetések deficitesek, a nagypolitika lerombolja mindazt, amit a szakmapolitika több éves szívós munkával felépített. Miközben a gazdasági tárca közel két éve a terület meghatározó szereplőivel közösen azon dolgozik, hogy minél jobb partneri viszonyt alakítson ki, és közösen fejlessék az internetet (Netrekész, szélessávú fejlesztések, e-gazdaság stb.), aközben a nagypolitika a források biztosítása helyett inkább az elvonásra

tett a járulékkal javaslatot. Legalább annyi pénzt kívántak elvonni a területtől (saját számításaik szerint 900 millió forintot, a szolgáltatók szerint legalább kb. 1,5 milliárd forintot), amennyiből a GKM fentebb ismertetett programjai gazdálkodnak. Pedig a hazai internet uniós szintre való felzárkóztatásához inkább plusz források befektetésére szorulna (hálózatfejlesztésben, a nem használók információs írástudásának javításában, motiváció-teremtésben, tartalomfejlesztésben – hogy csak a legfontosabbakat említsük). Ráadásul ez a járulék-bevezetés az érintettek véleményének megismerése és a pontos hatásmechanizmus végiggondolása nélkül került terítékre, lényegében azzal az egyszerű indoklással, hogy valahonnan elő kell teremteni a kieső NKA bevételeket.

Jelenleg úgy tűnik, hogy nem lesz internetadó³, az azonban mostanra kiderült, hogy a hazai politikai elit egy jelentős része egyáltalán nincs tisztában az internet működésével és fontosságával, illetve a digitális korszak mibenlétével. Nem értik, hogy az internet nem sorolható egy kategóriába a tévénézéssel, rádióhallgatással vagy könyvolvasással, nem egyszerűen kikapcsolódás, vagy informálódás, hanem több is, és más is (kapcsolattartás, informálódás, kapacitásnövelés, rekreáció), egy életforma elengedhetetlen része, miközben a versenyképességünk zálogát is jelenti.

Információs társadalom a kisebbségi kormányban: időutazás előtt?

Gyurcsány Ferenc 2008. április végén jelentette be új, kisebbségi kormányát, amelyben Szabó Pál vezeti majd az újonnan létrehozandó közlekedési, hírközlési és energiaügyi minisztériumot – ami nevében kísértetiesen emlékeztethet minket az 1994-98 között működő Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi Minisztériumra (KHVM). A Gazdasági és Közlekedési Minisztériumból mindeközben Gazdasági és Fejlesztési Minisztérium lesz. De lesz külön tárca nélküli miniszter a tudománypolitikai és kutatásfejlesztési ügyek kezelésére is (amik szintén erősen kapcsolódnak az információs társadalomhoz), valamint feltehetően megmarad az Elektronikus Kormányzat-Központ is.

Az önálló informatikai és hírközlési tárca megszűnése után közel egy-másfél év kellett, amíg a GKM-ben megtalálta a helyét a terület, kialakultak a szakmai viszonyok, összeérlelődött a területért felelős munkatársi gárda, megtalálták a területért felelős államtitkárt. Egyelőre nem tudni, hogy mi történik a GKM-ben az infokommunikáció területén dolgozó mintegy 30-40 emberrel, illetve a néhány hete kinevezett infokommunikációs ügyekért felelős szakállamtitkárral, Bóna Akossal. Maradnak, elmennek, vagy átkerülnek más minisztériumba? Azt sem tudni, hogy a „hírközlés” pontosan mire utalhat az új minisztérium nevében, és hogy az infrastrukturális fejlesztések, valamint az eGazdaság és egyéb alterületek maradnak-e a Gazdasági és Fejlesztési Minisztériumban. Egyvalami biztos, hogy az információs társadalomban kiemelt szerepben lévő fejlesztési területek továbbra is több hatalmi centrumban, elaprózva fognak működni.

Az elmúlt nyolc év hasonló volumenű változásait tekintve az is bizonyos, hogy a szervezeti működést és a humán erőforrást is alapjaiban érintő ilyen mértékű változások után a terület újraszerveződik, ami minimum fél éves folyamat, de elhúzódhat akár egy-másfél évig is. Ez új célokat, programokat, és a meglévő programok felülvizsgálatát, tehát lényegében egy újraindulást jelent. Ez várhatóan nem fogja olyan mértékben érinteni az operatív programokat, mint a gazdasági tárca belső projektjeit (pl. a Netrekészt), de rövidtávon nem fog jól tenni a terület szerves fejlődésének. Bízunk azonban abban, hogy tanulva az IHM és GKM éra tapasztalataiból, illetve az internetadó körül kialakult vitából, a terület még fontosabb szerepet kap a jövőben a kormány terveiben és az információs politika végre a rangját megillető helyre kerül.

³ A NOTESZ kéziratainak lezárása idején a legutolsó információk alapján úgy tűnik, hogy a kormánypárt felől érkező jelzések következtében a kultusztárca letett a kulturális járulék kivetéséről.

Minőségi fejlesztések előtt az e-közigazgatás

A hazai információs társadalom fejlesztésének egyik kiemelt területe az e-közigazgatás lehet, ugyanis – ahogy erre a jelenségre már felhívtuk a figyelmet (Molnár, Szilárd és szerzőtársai 2007) – az e-közszolgáltatások lehetőségeit főleg azok használják, akik egyébként alulreprezentáltak a hálózati polgárok között. Az e-szolgáltatások iránt a legidősebbek és a kistelepüléseken élők érdeklődnek a leginkább – a 65 év felettiiek kétszer akkora eséllyel keresnek fel közigazgatási webkikötőt, mint a huszonévesek⁴. Azaz az e-közigazgatás terén nem tapasztalhatóak az információs társadalom már-már hagyományosnak tekinthető megosztottságai, azaz az életkori és a települési lejtő. Egy olyan kedvező irányú trendről van szó, amit a befogadó információs társadalom (eInclusion) politika és gyakorlat egyre erőteljesebb elvárásainak megfelelően Magyarországnak is ki kellene aknáznia.

Mindezt alátámasztják a nemzetközi összehasonlító kutatások eredményei is. Az e-közigazgatás elmúlt években tapasztalt fejlődési üteme 2007-ben megtorpan Magyarországon (Capgemini, 2007), pedig a hazai felnőtt lakosság európai viszonylatban is elfogadható mértékben érdeklődik az e-közszolgáltatások iránt. A felnőtt lakosság 51 százaléka vonzó lehetőségnek tartja a maga számára az e-közigazgatási szolgáltatásokat, ám ezen szolgáltatások döntő többsége még mindig csak informálódási, online letöltési lehetőségeket jelent. Ennek oka, hogy az interaktív, személyre szabott, proaktív, azaz a közigazgatás részéről értékhozzáadott szolgáltatások irányába való határozott elmozdulás még várat magára. Néhány egyedi, jó kezdeményezésen kívül, összességében sem az államigazgatás, sem az önkormányzatok részéről nem tapasztaltunk értékelhető előrelépést az elmúlt egy évben a magasabb szintű szolgáltatások irányába, ami jellemzően két területen való elmaradásunkat mutatja: a viszonylag jó infrastrukturális és az egészen jó jogszabályi alapok ellenére még mindig nem érzékelhető a közigazgatás, a politika szereplői részéről egy határozott irányú kultúraváltás, az új kihívások vehemens képviselése; ezzel összefüggésben rendre elmaradnak azok a fejlesztések, amelyek a szolgáltató-oldali (back-office) folyamatokat modernizálnák.⁵

Megtorpanó hazai fejlődés

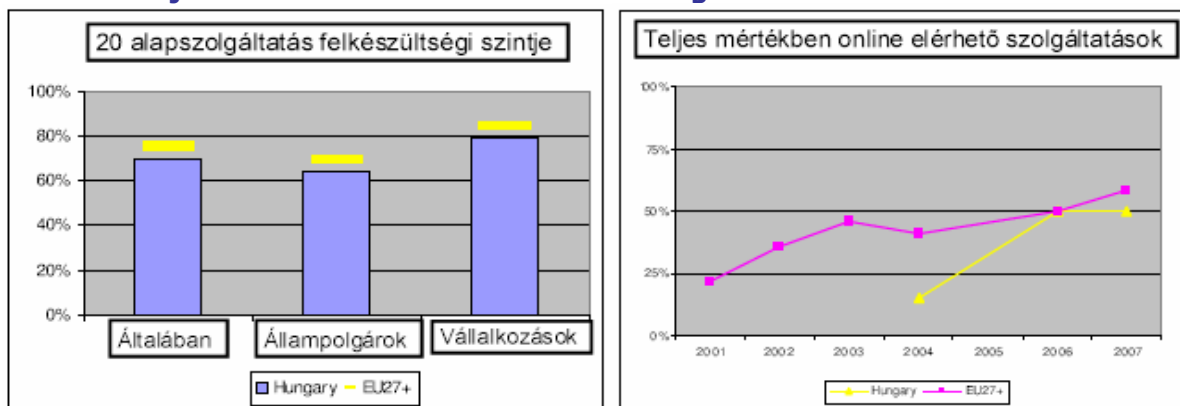
Magyarország e-közigazgatási szolgáltatásainak felkészültségi szintje 2004 és 2006 között elérte az európai országok átlagát, ám 2007-ben a teljes mértékben online elérhető szolgáltatási szint esetében újra ezen átlag alá kerültünk a Capgemini 2007-ben közzétett felmérése szerint. Az e-közigazgatás dinamikus fejlődését jelzi, hogy Magyarország elmúlt évi megtorpanása a minőségi szolgáltatások fejlesztése terén azonnal visszaesést jelent a nemzetközi összehasonlító statisztikákban.

⁴ Lásd például az eUser felmérés eredményeit, <http://www.euser-eu.org/Document.asp?MenuID=6>

⁵ Remélhetőleg ezen fog változtatni a későbbiekben említésre kerülő új e-közigazgatási stratégia.

6. Ábra: 20 alapszolgáltatás felkészültségi szintje

7. Ábra: Teljes mértékben online elérhető szolgáltatások

2007-ben az Európai Bizottság egyik jelentésében (European Commission, 2007: i2010 Annual Report, Hungary) azt állapítja meg Magyarországról, hogy bár az információs társadalom legtöbb tekintetben közepesen alacsony fejlettségi szintet ért el, a magánszemélyek érdeklődése az online közzolgáltatások iránt és használati hajlandóságuk megfelel az európai átlagnak, a vállalkozások viszont sokkal alacsonyabb szinten állnak.

A hazai e-közigazgatás előtt álló legnagyobb kihívást az 5-ik szolgáltatási szint⁶ elérése jelenti, ugyanis az itt megjelenő 9 online közzolgáltatás közül mindössze 1 érte el 2007-ben a personalizált felkészültségi szintet. Összehasonlításként, a szomszédos Ausztriában ez a mutatószám elérte a 71 százalékot. A személyre szabott, ügyfél-központú szolgáltatások kiépítése egyértelműen a szolgáltató-oldali folyamatok modernizációját követeli meg, az e-közigazgatás hazai fejlődése egyértelműen ettől fog függeni az elkövetkező években. Egyelőre lemaradás tapasztalható az európai átlagtól (mintegy 6 százalékponttal) a szolgáltatások felhasználó-központúsága terén is, miközben a magyar kormányportál használhatósága meghaladja az európai országok hasonló mutatóinak átlagát.

A tavaly elfogadott e-Közigazgatás 2010 Stratégia⁷ egyik legfontosabb szerepe az lenne, hogy elősegítse, felgyorsítsa a közigazgatáson belüli kultúraváltást, a közigazgatási reform sikerének érdekében az új szemléletmódok⁸ elterjedését. Szembetűnő, hogy az önkormányzatok több mint 80 százaléka rendeletileg zárta ki az e-ügyintézés lehetőségét a saját hivatalában. Ez azért is elszomorító helyzet, mert az önkormányzatok döntő hányada egyébként rendelkezik megfelelő IT infrastruktúrával. Mindebből az következik, hogy a pénzühiány mellett az előrettekintő tudatosságból, a kultúraváltáshoz szükséges bátorságból van kevés. A Stratégia fontos eleme, hogy az eddigi ügy-központú szemléletet folyamatosan fel kívánja váltani az ügyfél-központú szemlélettel, amit csak egy integrált kormányzati szolgáltatási centrum kialakításával, a back-office folyamatok

⁶ A Capgemini értékelési rendszerében 2007-ben megjelent az 5-ik felkészültségi szint, amit *personalizációnak* neveztek el. Itt az *automatizált* és *proaktív* szolgáltatásokat veszik számba, ami arra enged következtetni, hogy a szolgáltató-oldali rendszerek és adatbázisok milyen mértékben felelnek meg egymásnak, illetve milyen mértékben vannak összekapcsolva.

⁷ <http://www.ekk.gov.hu/ekk/strategia>

⁸ Amelyek közül a stratégia jó érzékkel kiemelt prioritásként kezeli például az ügyfélszolgálatok átalakítását, az önkormányzati e-szolgáltatások számának növelését, a regionális ASP-k kialakítását, a szolgáltatást igénybe vevők körének bővítését.

megerősítésével és az egységes hálózati közigazgatási közönségszolgálat kialakításával, az ügysegédlet bevezetésével⁹ lehet elérni.

A magyar e-közigazgatás fejlődésének zászlóshajója egyértelműen a kormányportál/ügyfélkapu. Sikerét jól mutatják a használati adatok¹⁰ – igaz, ügyfél-elégedettségi vizsgálati eredményekről nem tudunk –, ami elsősorban azon szolgáltatások integrációjának köszönhető, amelyek viszonylag kis beruházással sok ügyfelet ki tudnak szolgálni (például adók, regisztrációk). A nemzetközi trendekkel teljes mértékben összezsugorodva, nálunk is lassú azoknak a szolgáltatásoknak az „egykapuba” való integrálása, amelyek nagyfokú szolgáltató-oldali átalakítással járnak. Ilyenek az engedélyek, hiszen például egy építésüggyel kapcsolatos ügyirat tucatnál több különböző közigazgatási intézményben is megfordul.

A kormányportál és az ügyfélkapu további fejlődését tehát nagymértékben az befolyásolja, hogy miként sikerül új, magas szolgáltató-oldali integráltságon alapuló szolgáltatásokat, illetve ilyen intézményeket csatlakoztatni. Mennyiségileg igen lassú üteműnek tűnt 2007-ben az önkormányzatok ügyfélkapuhoz való csatlakozása, hiszen hetente mindössze 1-2 új kérelem érkezett csupán.

Magyarország 2004-2006 között közel 13 milliárd forintot költött e-önkormányzati rendszerek kiépítésére, amelyből 29 projekt valósult meg. Ezeknek egyelőre nem ismertek a hatékonysági, hatásossági mutatói, így csak közvetett adatokból lehet következtetni ezek eredményességére. Az Ügyfélkapu használati adataiból kitűnik, hogy elsősorban Szeged, Győr és Miskolc járnak élen az e-közigazgatás alkalmazásában, ugyanakkor a használat egyelőre többnyire az egyszerű időpontfoglalásban merül ki.

Határozott e-közigazgatás szakpolitika Európában

Az Európai Unió 2007-ben addig soha nem tapasztalt nyomatékkal, elméleti és gyakorlati megfontolásból emelte ki az e-közigazgatás fontosságát. A Lisszaboni Miniszteri Deklaráció a korábbiaknál sokkal világosabb, letisztultabb logikai keretbe rendezte a prioritásokat a tagállamok számára, az Európai Bizottság áttekintette, sőt értékelte is az egyes országok e-közigazgatásának fejlődését, legjobb gyakorlatait, meghatározta az i2010 e-kormányzati cselekvési terv 5 kiemelt területét, megtörtént az e-közigazgatás európai fejlődését értékelő benchmarking indikátor-rendszer kiegészítése, elindult a www.epractice.eu oldal, amely több száz európai legjobb gyakorlatot tartalmaz az e-közigazgatás területéről.

A 2007. szeptemberi lisszaboni negyedik miniszteri e-kormányzat konferencián 22 tagállam szakminisztere közös deklarációban (Ministerial Declaration, 2007) rögzítette az e-közigazgatás elkövetkezendő éveinek legfőbb irányvonalait. A dokumentum erénye¹¹, hogy rávilágít egyes területek eddig kevésbé ismert összefüggéseire, a különböző tevékenységek, feladatok nélkülözhetetlenségére. A deklaráció világossá teszi, hogy amennyiben az egyes tagállamok nem veszik komolyan a prioritások nemzeti szintű implementációját, úgy az európai szintű együttműködés válik lehetetlenné. A deklaráció további fontos üzenete, hogy a hangsúly áttolódik a szolgáltató-oldali (back-office) folyamatok modernizálására. Az első két prioritás és politikai cél ezt a területet célozza

⁹ A közigazgatási közönségszolgálat és az ügysegédlet (az IT-mentorálás – lásd később – egy szakterülete) bevezetésének célkitűzését már az eKormányzati stratégia 2005 is tartalmazta.

¹⁰ 2007-ben közel 200 millió letöltéssel igazolták a használhatóságát, míg a Kormányzati Ügyféltájékoztató Központ az elmúlt évben több mint 1 millió érdeklődő állampolgár kérdésére adott választ.

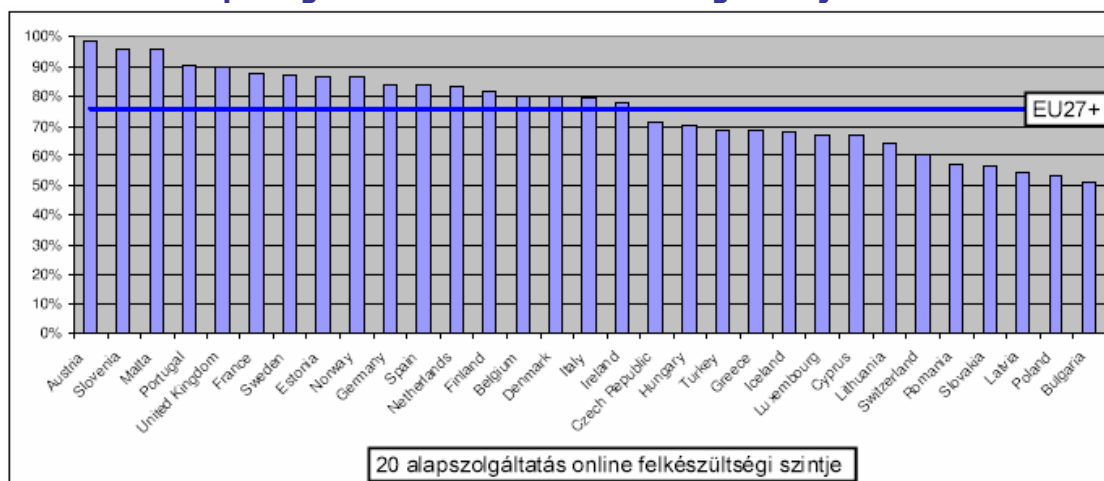
¹¹ A Lisszaboni E-kormányzat 4. Miniszteri Konferenciájának szakmai összefoglalóit lásd bővebben a www.konferencia-tudasbank.hu webkikötőn.

meg az interoperabilitási és az adminisztrációs terhek csökkentésének – azaz a hatékonyság növelésének – kiemelése révén.

A Lisszaboni Deklaráció rámutat arra, hogy a transznacionális interoperabilitás nem jöhet létre anélkül, hogy a nemzeti szinten megvalósuló e-azonosítás, e-közbeszerzés rendszerei ne lennének európai, sőt globális szinten összehangolva. Éppen ezért került hangsúlyozásra a nyílt szabványok és szabad szoftverek (OSS) szerepe is. Ugyanígy rávilágít a Deklaráció arra is, hogy a közigazgatás adminisztratív terheinek – 2012-re 25 százalékos(!) – csökkentése nem megy anélkül, hogy az e-közigazgatási fejlesztések költséghatékonyságát, társadalmi-gazdasági hatását, előnyeit ne lássuk.

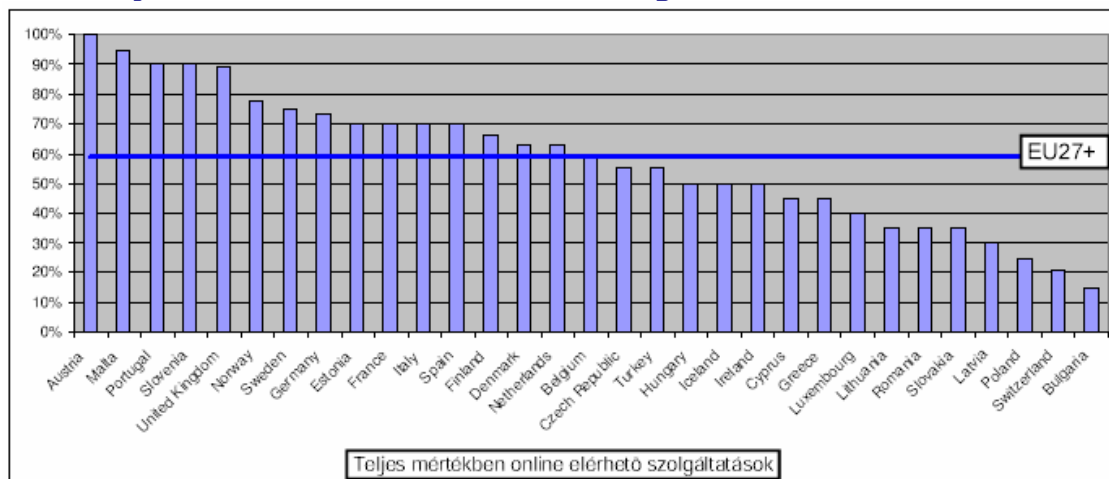
A határozott politika megnyilvánulása mögött természetesen az húzódik meg, hogy napjainkra alapszolgálatává vált az online közszolgáltatások interaktivitása, hiszen a vizsgált alapszolgáltatások átlagos felkészültségi szintje elérte a 76%-os szintet. Országok szerinti bontásban jelenleg Ausztria, Szlovénia és Málta töltik be a vezető szerepet.

8. Ábra: 20 alapszolgáltatás online felkészültségi szintje

A benchmarking rendszer másik fő mérőszáma a teljes mértékben elérhető szolgáltatásokat méri. Itt elmondható, hogy szintén emelkedett az európai átlag a tavalyi 50%-ról 58%-ra. Országok szerinti rangsorban ez összefüggést mutat az általános felkészültségi értékekkel, amit jól mutat Ausztria, Málta, Portugália, Szlovénia újabb előkelő helyezése. Magyarország, mint jó látható ezúttal is a középmezőnyben foglal helyet.

9. Ábra: Teljes mértékben online elérhető szolgáltatások

Információs társadalom és e-gazdaság: kettőről háromra jutni?

Fejlődik az e-gazdaság

Az e-gazdaság fejlődési dinamikáját minden magyar elemző kiemeli – s szinte naponta jelennek meg a témában újságcikkek, nyilatkozatok – de pontos számokkal alátámasztani lényegében senki sem tudja. Ez nem is meglepő: maga a fogalom mibenléte nem tisztázott, így nem egyértelmű az sem, hogy mit is szükséges a növekedés igazolásához hozzászámolni. A mi értelmezésünk szerint¹² az online boltok és aukcióműködése egyértelműen számszerűsíthető, illetve a hirdetési bevételekről is rendelkezésre áll adatsor. A kosaras rendszerben történő online értékesítésekből származó árbevétel 45 milliárd forint volt, ami nem tartalmazza a pénzügyi, biztosítási és turisztikai szolgáltatásokat, módszertani okok miatt.¹³ A két nagy C2C-B2C aukcióműködés (Vatera és Tesz-Vesz) együttesen csaknem 10 milliárd forint forgalmat generált, míg a B2B aukciókon megközelítőleg 12 milliárd forint forgalmat bonyolítottak (GKIeNET, 2007b). Ezeket az adatokat alapul véve megbecsülhető, hogy az online kiskereskedelmi forgalom a teljes kiskereskedelmi forgalom kb. 0,9-1%-át teszi ki, míg az EU15 átlaga 1,7-1,9%.

A tartalomszolgáltatóknál online marketingre (képernyőn, listázás, e-mail és keresők) 14,3 milliárd forintot fordítottak a hirdetőik – ez kb. 38%-os növekedés 2006-hoz viszonyítva – a reklámtorta 7-8%-a (Magyar Reklámszövetség, 2007). A mobilplatformokból származó bevételekre viszont nincs pontos adat.

Még mindig többségben a digitális analfabéták

Az internet-használati adatsorokból kitűnik, hogy Magyarországon a 14 évnél idősebbek közül 2,72 millió fő tölt internetezéssel havi legalább 1 órát (2007 negyedik negyedév végén – a GFK/Szonda Ipsos adatai szerint), ami kb. 16-18% százalékponttal kevesebb lakost jelent, mint akik elméletben hozzáférnek a világhálóhoz a háztartásokban. A rendszeresen nem internetezőknél a 14 év alattiak körében már jóval kedvezőbb a kép az általános iskolai számítástechnikai oktatásnak köszönhetően, ez a korcsoport összesen 1,5 millió főt tesz ki, akikből csaknem 0,6 millió fő a 0-5 éves korú. A 14 év felettiekből az internetezőknél kb. 0,5 millió fő rendelkezik alapszintű számítástechnikai ismeretekkel (jellemzően a munkahelyi könyvelési, nyilvántartási stb. programoknak köszönhetően). Az adatokat összesítve egyértelműen kijelenthető, hogy a magyar

¹² Az e-gazdaságra a technológiai fejlődés tranzakciók működésére gyakorolt hatáseggyüttesének eredményeként kialakult, és folyamatosan változó üzleti folyamatok és tevékenységek összességéeként tekintünk. A definícióinkból adódik, hogy az online tartalomszolgáltatást egyértelműen az e-Gazdaság részének tekinthetjük (a tranzakció tárgya új), ahogy a letölthető audiovizuális tartalmakat is (a tranzakció tárgya új, egy új kontextusban). Az audiovizuális tartalmakhoz hasonló logika alapján a mobilplatform és az ehhez köthető alkalmazások is az e-gazdaság részét képezik, csakúgy, mint a vállalaton belüli informatikai rendszerek (technikai váltás).

¹³ A pénzügyi és biztosítási szolgáltatásokból származó, e-gazdasághoz köthető bevételek nehezen különíthetők el az „offline” értékesítésektől, ahogy a turizmus adatainál sem egyértelmű, mit is lehet „online”-nak tekinteni. Ez utóbbi esetében a világon 4 nagy elektronikus foglalási rendszer működik (az Amadeus, a Galileo, a Worldspan és a Sabre) melyekhez vagy az utazási iroda munkatársain, vagy egy utazási portálon keresztül csatlakozik mindenki, aki turisztikai szolgáltatást vásárol (a repülőjegy értékesítések szintén kizárólag elektronikus úton történnek). Ha viszont ebből indulunk ki, akkor a teljes turisztikai szektor teljesítményt online-nak kellene tekintenünk – miközben természetesen senki sem utazik „virtuálisan”.

lakosságból 6 millió fő digitálisan írástudatlannak tekinthető (közülük megközelítőleg 4 millió fő használ mobiltelefont, ami persze betudható „első” lépcsőfoknak).

Informatikai humántőke: hol a tudás?

2006-2007 során mintegy 53,5 ezer számítógéppel dolgozó alkalmazottat és 3,6 ezer informatikai szakembert vettek fel a vállalatok (ez az érintett munkaerőpiac mintegy 10%-a) a GKIeNET 2008 márciusi kutatása szerint (GKIeNET, 2008). A 10 fő feletti vállalatoknál az összes számítógéppel dolgozó beosztott 9%-a vett részt informatikai továbbképzésben 2007-ben, ugyanez az arány a PC-használó vezetőknél 6%, az informatikát üzemeltető alkalmazottaknál 9%, és a fejlesztőknél 25%. Átlagosan ezek a vállalkozások 300 ezer forintot fordítottak az alkalmazottaik továbbképzésére, ami összesen 10,2 milliárd forintot jelent országos szinten. Az informatikai intenzitás növekedésével jellemzően emelkedik a továbbképzésben részesítettek aránya, de a kutatási eredmények jól mutatják, hogy a cégek – a tevékenységük informatikai intenzitásától függetlenül – nem szentelnek elegendő figyelmet az alkalmazottak informatikai jellegű képzésére. Mindezt nagymértékben magyarázza, hogy a cégek korántsem elégedettek a rendelkezésre álló képzési lehetőségekkel.¹⁴

A tapasztalt informatikai szakemberek szerencsés helyzetben vannak, mivel a piacon túlkereslet van. A kisebb és nagyobb cégek közötti eltérés abban rejlik, hogy az előbbiek a generalisták iránt is érdeklődnek, míg a nagyvállalatoknál erőteljes specializáció jelenik meg. Az igazán jól képzett, legalább egy speciális szoftverhez értő senior szakemberből nagyon kevés van, és a vállalatok szakterülettől függetlenül nehezen találnak megfelelő jelöltet. A túlkereslet legerőteljesebben a szoftverfejlesztők esetében érezhető, és kiemelten igaz a .NET, Java, C#, és C++ programnyelvekre. Az informatikai szakemberhiányt jelzi, hogy nem csak a képzéssel, de az informatikai pályát választók mennyiségével is gond van: a főiskolai, egyetemi hallgatók jelentős hányada még mindig inkább a diploma megszerzésért tanul tovább, mintsem a piaci értéket jelentő tudás megszerzéséért.

UMFT: támogat-e a támogatás?

A 2007-es évben új IKT pályázati program lényegében nem került kiírásra, csak az év végén (de ezek leadási határideje is 2008 elején volt). A korábbi Nemzeti Fejlesztési Terv I. során a nagyon lassú szerződéskötés és a támogatások átutalása miatt eleve nem jelenhettek meg új kiírások. A futó pályázatok elbírálási, értékelési rendszere jóformán katasztrofális lassúsággal történt, amit jól jellemez, hogy több esetben próbáltak támogatási pénzeket átcsoportosítani, egyes programokat pedig felfüggesztettek forráshiány miatt (pl. GVOP 2.2.1 és 2.2.3). Egyes pályázatoknál pedig már a kiírást és a bírálati időszakot követően is egyértelműen látni lehetett, hogy azokat nem lehet a pályázatban rögzített határidőre befejezni (pl. GVOP 4.4.2.). Az évet pályázati szempontból leginkább „állóvízként” lehet jellemezni.

¹⁴ A szoftverhasználat tanulására és a képzés minőségére adott válaszok között nincsenek jelentős eltérések, azaz a cégek meglátása szerint a megfelelő minőségű informatikai képzéshez szervesen hozzátartozik a gyakorlatban hasznosítható ismeretek megszerzése is. Egy -100-tól +100-ig terjedő skálán mérve (a 100 az abszolút elégedettségnek a -100 pedig a teljes elégedetlenségnek feleltethető meg) a vállalatok a főiskolai, egyetemi képzések minőségéről nyilatkoztak a legpozitívabban (15), ugyanakkor a pontszámok egyik intenzitási kategóriában sem haladják meg a 25-öt, ami ezen képzési típus sikerének erősen relatív mivoltát mutatja. A gyártói képesítések már csak 3-as értéket kaptak, a szakközépiskola -5-öt, míg az OKJ-s képesítés és az ECDL-vizsga egyaránt -12-t.

Az NFT II. informatikához köthető pályázatainak előkészítése viszont – tanulva a korábbi hibákból – egyértelműen hatékonyabban és gyorsabban kezdődött el, némiképp láttatva, hogy a kormányzat elkötelezett az informatikai fejlesztéseket illetően. A pályázatok előkészítését minden esetben szakmai konzultáció előzi meg, ami segíti, hogy a támogatás egy adott feladatra a kellő mértékben célzott legyen.

Elektronikus kormányzás fejlesztése terén kiemelkedő eredményeket az APEH tudott felmutatni, illetve az állampolgárok számára vált először láthatóvá az OEP-nél zajló fejlesztések eredménye. E-önkormányzati fejlesztések viszont változatlanul csak szigetszerűen zajlottak, és kérdéses, hogy az NFT II. során milyen támogatási konstrukció kerül kiírásra. Ha most sem születik egyértelmű döntés az interoperabilitás biztosítása érdekében, akkor Magyarországon 3-5 éves távlatban sincs esélye, hogy létrejöjjön egy korszerű, a döntéseket nagymértékben támogató önkormányzati információs adatáramlás.

Digitális kultúra: a napi betevő

Az elmúlt tíz év az egész világon, így Magyarországon is a digitális kultúra térhódítását hozta magával. A magyar társadalom kultúrafogyasztásában mára hatalmas szakadék tátong a digitális kultúrában élők és az ebből kimaradók között. A társadalom egy részének a televízió és a bulvársajtó jelenti az elsődleges információ- és szórakoztatási formát, míg egy egyre nagyobb szelet számára az internet legalább annyira fontos, mint a televíziózás (alcsoportonként eltérő módon). Az internet számukra a mindennapi élet elengedhetetlen részévé vált.

Már nem csoda, csak egy eszköz

Az IKT eszközök és az internet egyre nagyobb mértékű társadalmi elfogadottsága, hétköznapivá válása kézzelfogható napjainkban. Minden múltó évvel ezek az eszközök, illetve a digitális kultúra jelenségei egyre inkább életünk meghatározó részeivé válnak. Az olcsóbbá váló számítástechnikai és multimédiás eszközök egyre jobban elterjednek, használatuk és meglétük egyre szélesedő körben válik természetessé.

Immár nem az jelenti a hírt, nem arra csodálkozunk rá, hogy fiatalok mobiltelefonjuk segítségével képesek filmeket felvenni, és ezeket közzétenni az interneten, hanem maga a felvett film üzenete, a világnak azon jelenségei, melyeket eddig, e nélkül nem ismerhettünk meg, vagy legalábbis nem mozgóképpel dokumentáltan (pl. iskolai botrányok, extrém sportteljesítmények stb.). Videós portálokön böngészve több száz kisfilmet találhatunk, melyek bepillantást engednek az órákba, ökörködésekbe a szünetben, diák-csínyekbe, esetenként pedig tanári túlkapásokba, vagy akár iskolai erőszakba. Mivel javarészt maguk a diákok készítik a felvételeket (a személyiségi jogi problémákból nem csinálva kérdést), az ő ad hoc szemszögük érvényesül. Csupán elvétve találni néhány előre kigondolt, megrendezett, szellemesebb alkotást.

Az iskolán kívüli élet, szubkulturális események rögzítése szintén nagyon elterjedt. A videós portálok a gerillamarketing eszközeivé váltak már Magyarországon is, a manipulálás széleskörű megoldásaival találkozni lépten-nyomon. A digitális eszközök használata immár természetes, és mivel ezt már a televízió-kultúra is így kezeli, a fentebb vázolt internettől távoli, de televíziót használó réteg életébe is beépülnek ezek a jelenségek.

A Web 2.0 oly látványos térhódítása nem csak a világon, hanem hazánkban is lelassult, mondhatni kicsit „betokosodott”. Egyelőre nem tudni, hogy a forradalom hétköznapivá válásáról vagy a finom fejlesztések időszakáról beszélhetünk-e inkább. A hazai piacon is egyre több a fejlesztő, a piaci szereplő, a konszolidáció jelei érzékelhetőek, aminek az intézményesülés is a velejárója. Figyelemreméltó programsorozat zajlik például havonként fejlesztők bevonása mellett (The Budapest New Technology Meetup Group). Lassan hagyománnyá válik Web 2 Symposium megrendezése, amely ezúttal 2008 márciusának elején gyakorlatilag a nagyobb üzleti szereplőknek szóló találkozó volt. A differenciálódás és a több szintű megjelenés mindenképpen a webkettes kultúra erősödését mutatja.

Talán a lassulás miatt is, de a 2007-es év és a 2008-as év eleje nem hozott különösebb izgalmakat a digitális kultúra terén – történtek ugyan fontos változások, azonban a kultúra beépülő jellege miatt ezúttal nem felszíni, látványos változásokat élhettünk át, jelenleg mélyrétegi, hosszan tartó változások zajlanak, amikről nehezebb érzékletes képekben beszámolni.

Digitális műsorszórás – lassú indulás, növekvő aggodalmak

Évek óta egy növekvő aggodalommal figyelhetjük a digitális műsorszórásra való átállás lassú folyamatát; valamelyest megnyugtató azonban, hogy az átállás szerinte a világon döcögősen halad, sorban módosulnak a határidők, miközben a kitűzött elvárásoktól többnyire rendre elmaradnak a penetrációs adatok. Magyarországon ez a folyamat gyakorlatilag még csak most indul. Szerinte a világon egyre-másra bukkannak fel a folyamattal kapcsolatban a csapdák jogi oldalról, az állampolgári igény, a kereslet- és kínálat, a szabványok és elérés terén. Éppen ezért a hazai átállás várható felgyorsítása csak a nemzetközi tanulságok felhasználásával és a kerülőutak átugrásával kívánatos. Egyelőre a hazai forgatókönyv még nincsen kész. Valószínűsíthető, hogy előbb elkészül a médiaszabályozási törvény, és csak utána halad tovább az átállás folyamata. A Nemzeti Hírközlési Hatóság szakmai jelenléte véleményünk szerint azonban garanciát jelenthet a kívülállók számára is, hogyha a politikai döntések és a törvényhozás oldaláról biztosítva van a kellő támogatás, akkor az átállás szakmai lebonyolításával várhatóan nem lesz probléma.

Giccs-e az internet?

2008. április elején röppent fel a hír, hogy a kormány az tervezi, hogy nyártól 0,8 százalékos kulturális járulékot kelljen fizetni az internet-szolgáltatás és a mobil-tartalomszolgáltatás után is. A kulturális járulékot (giccsadó) a kilencvenes évek elején hozták létre, idén tavasszal kapott új erőre, az internet és a mobil-tartalomszolgáltatás a jelenlegi megújulás során kerülne a járulék hatálya alá. A kulturális járulék kiterjesztéséről szóló javaslatot a Parlament költségvetési bizottsága – melyben minden párt képviselője benne van – elfogadta. Az Informatikai Érdekegyeztető Fórum (Inforum) és az Informatikai Vállalkozások Szövetsége (IVSZ) azonnal tiltakozását fejezte ki, a tiltakozást megalapozott érveléssel alátámasztva. A Nemzeti Kulturális Alap szerint viszont a hazai információs társadalom fejlődése nem ezen, az egyes előfizetésekre vetítve 50-70 forintba rúgó összegben múlik majd. Valójában persze egy hűségakcióban fix időre megkötött, ezért nem emelhető árú előfizetésnél a szolgáltató számára ez az összeg az előfizetésen elért nyereség (200-400 forint) jelentős hányadát tenné ki.

Politikai oldalról a Fidesz és az SZDSZ is elfogadhatatlannak tartotta ebben a formájában az internetes giccsadót. Éves jelentésünk lezárásakor úgy tűnik, hogy végül elvetik a járulék kiterjesztését az internetre.¹⁵

Erősödő online jelenlét

Az online kultúra terén folyamatos növekedésről számolhatunk be. A Medián mérései egész év során folyamatosan rekordokról, és azok megdőléséről számoltak be. 2006 októberében közel 3 millió látogatót regisztráltak egy hónap alatt, egy évvel később, 2007 októberében pedig már 3 millió 717.000-et. 2008 első vasárnapján a hazai napi látogatók száma átlépte a 2 milliós határt, az év első iskolánapján ez is megdőlt, 2,5 millió hazai látogató kereste fel egy nap alatt a Medián által auditált oldalakat.

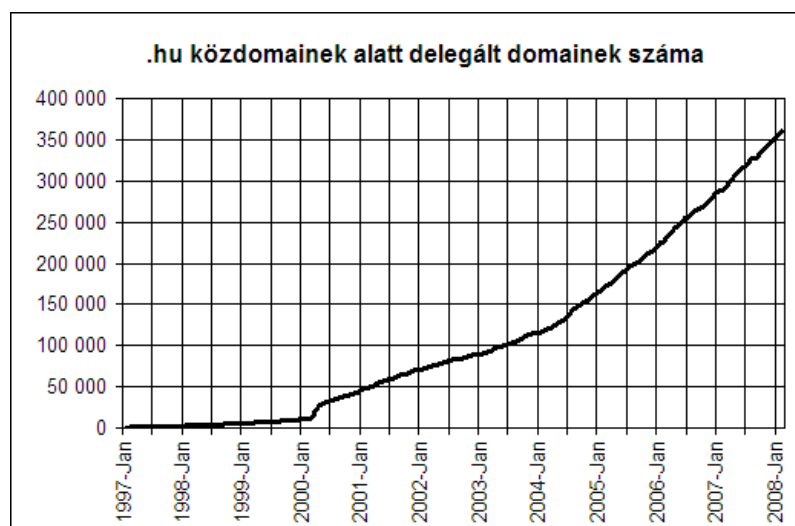
A magyar piac azonban továbbra is erősen szegmentált, öt portál uralja a magyar internetező kultúrát, ebbe a rangos csoportba került be régi/új szereplőként a magyar Google. 2007 februárjában a Google hivatalosan is megjelent hazánkban Nem csak a felhasználók száma nőtt meg, hanem a cég lokalizációs projektjei is eléggé előrehaladtak már ahhoz, hogy megtörténjen ez a lépés. 2008 januárjában a Google volt a leglátogatottabb „magyar” website a Szonda Ipsos és a Gemius Hungary felmérése szerint, közel 2,9 millióan keresték fel legalább egyszer 2008 első hónapjában – ráadásul a Google nem csak látogatószámában tarolt a felmérés szerint, de a felhasználók által ott

¹⁵ A kérdéssel bővebben foglalkoztunk a politikáról szóló fejezetben is.

töltött időben is: egy hónap alatt 15.144.548 órát töltöttünk az oldalon. A Google-t az iwiw.hu követi 2,6 millió látogatóval, a harmadik helyen a startlap.hu található 2,2 millió felhasználóval. Ezekon az oldalakon kívül egyedül a freemail.hu lépte még át január hónapban a 2 milliós látogatottsági küszöböt, ezzel negyedik helyen állt. Ha azonban az oldalakon eltöltött időt is figyeljük, az Index kerül a negyedik helyre. Az első 50 hazai site közül 15 weblap látogatottsága lépte át az egy millió eltöltött órát, körülbelül ugyanennyi, 16 oldalon pedig fél millió óra körüli időt mutattak a statisztikák.

A Szonda Ipsos és a GfK Hungária által végzett Nemzeti MédiaAnalízis kutatás még számos érdekes adatot hozott felszínre a 2007-es évről: legnagyobb mértékben a 60 évnél idősebb netezők száma nőtt, 70%-ot meghaladó mértékben, de így is csak 100 ezer ilyen korú internetezőről beszélhetünk, ami a korcsoportnak mindössze 5%-át jelenti. A legnagyobb számbeli növekedés a 18-29 és a 30-39 éves internetezők körében volt mérhető, ezek a csoportok megközelítőleg 200-200 ezer új belépővel bővültek 2007 folyamán. A felhasználók számának növekedésével párhuzamosan nőtt a magyar internet mérete is, például.hu domainek száma, ahogy az az alábbi ábrán is jól látszik:¹⁶

10. Ábra: A .hu közdomainek alatt delegált domainek száma

Ezzel párhuzamosan a hazánkba be, és innen kifelé irányuló online forgalom is egyre növekszik.¹⁷ A BIX adatai szerint 2007. szeptember 6-án a BIX forgalma elérte az 50Gbit/sec-ot.

Végül röviden ejtsünk szót a 2008-as év egyik számunkra kedves meglepetéséről is, megszületett a 10 milliomodik Wikipédia bejegyzés is, és – bár véletlen, de – büszkeségre ad okot, hogy a bejegyzés magyar nyelvű, Nicholas Hilliandról szól, az angol miniatúrafestészet híres képviselőjéről. A szócikket Pataki Márta készítette, aki világszerte internet-hírességgé vált, öregbítve a magyar net jó hírnevét.

¹⁶ Forrás: <http://www.nic.hu/statisztika/domain.html>

¹⁷ Hazánkban az internet-forgalom zöme a hatvan internet-szolgáltatót tömörítő Budapest Internet Exchange-en keresztül zajlik, de a legnagyobb szolgáltatók közvetlenül is kapcsolódnak egymáshoz. A BIX forgalma nagyságrendileg jól mutatja a hazai forgalom mértékét.

Oktatás: mozgalmas hónapok

Érvek keresztüzében

A nyilvánosság előtt az oktatási intézmények fenntartási-finanszírozásán, illetve a falusi kisiskolák helyzetén kívül leginkább az uniós pénzek révén kiosztható támogatásokra fókuszált a média és a pártpolitika az elmúlt egy évben. A felsőoktatás számára kidolgozott tandíj- és ösztöndíj-rendszert, a FER-t (Felsőoktatási Rész-hozzájárulás) a 2008. áprilisi népszavazás megtorpedózta. Emellett a tanárok és a diákjaik közötti konfliktusok szélsőséges esetei keltettek még visszhangot: a média híreket hallva a pedagógus szakmai szervezetek immár beavatkozást sürgetnek. Ez utóbbi jelenség IKT-relevanciával is bír, hiszen az esetekről mobiltelefonokkal készített videófelvevételek teremtették meg a nyilvánosság lehetőségét – illetve a felvétel lehetősége ösztönzőleg hatott néhány „mókamester” diákra.

2007. februárjában jelentette be a miniszterelnök a digitálistábla-projektet, a kormány uniós forrásokra támaszkodva 40 ezer digitális táblát szánt a közoktatási intézményeknek. Ezt a támogatást sok gúnyos megjegyzés érte, mintegy luxuskiadásként tematizálták a kezdeményezést, több helyen szembeállítva a bezárásra ítélt vagy elhanyagolt műszaki állapotú iskolák ügyével. Emellett szakmai berkekben is feléledt egy olyan vita, amely a digitális táblákat, a „digitális palatáblákat” és a diákok számára kialakított olcsó notebookokat vetélytársaként állítja be, és azt sugallja, hogy dönteni kell arról, melyiket érdemes elsődlegesen támogatni. Érdekes helyzet, hogy a formális oktatás intézményeinek infrastruktúra- és eszközfejlesztéseit alapvetően uniós forrásokból kívánja fedezni a kormányzat. Ennek hátterében részben az állhat, hogy az egykori oktatási miniszter, Magyar Bálint – aki egykoron a Sulinet kezdeményezést is felkarolta – az uniós eredetű támogatások illetékesese, mint az oktatási ügyek fejlesztési biztosja. A digitálistábla-osztás azonban egyre kínosabb kését szenved, mivel az idei forrás drámai sebességgel fogyott el, miközben pedig ez a program az egyik zászlóshajója az iskolák modernizációjának.

Szintén a figyelem középpontjában állt az Oktatási Minisztérium szoftverbeszerzése. 2008 eleje áttörést hozott az OM által támogatott szoftverek esetében: a korábbi évek gyakorlatától eltérően a zárt forráskódú szoftverek használata mellett a nyílt forráskódú alkalmazások beszerzése is hozzáférhető az óvodák, az általános és középiskolák, valamint a felsőoktatásban dolgozók és tanulók körében. Ezzel megszűnt a Windows kizárólagossága, ugyanakkor sikerült megállapodnia a Gazdasági és Közlekedési Minisztériumnak (GKM) a Microsoft Magyarország Kft.-vel a közoktatásban tanuló diákok és a tanárok számára ingyenes szoftverhasználatot biztosító Campus és School programok meghosszabbításáról. A megújult megállapodás révén 2009. február 28-ig biztosított a hazai köz- és felsőoktatásban a jogtiszta szoftverek használata. A szerződés értelmében mostantól – a hazai kutatóintézetek és a K+F tevékenység támogatása érdekében – a Magyar Tudományos Akadémia intézményei is csatlakoznak a programhoz.

Felháborodást okozott, hogy egy újabb kerettanterv a természettudományos órák csökkentését tette lehetővé. A kritikák sajátosan mutatnak rá arra a helyzetre, hogy sem szakmabeliek, sem szakpolitikusként szereplő személyek nincsenek tisztában a kerettantervek opcionális jellegével – ráadásul az iskoláknak nem is feltétlenül kell kerettantervet választaniuk, mivel helyi tantervet is alkothatnak. A kiemelkedő jelentőségű érettségi esetében viszont most éppen olyan tervet hozott nyilvánosságra a minisztérium, amely a természettudományos tantárgyakból egy összevont érettségit tenne kötelezővé. Aggasztónak inkább az látszik, hogy továbbra sem látszik határozott és koherens koncepció a tényleges politikai lépések – és azok kritikái – mögött.

Végül az utolsó általunk kiemelt téma, amely borzolta a kedélyeket a mögöttünk álló egy évben, a pedagógusok elbocsátásának tényleges mértéke, amely szintén vita tárgyát képezi: a Pedagógusok Demokratikus Szakszervezete szerint mintegy 15-20 ezer tanár veszítette el az állását (vagy veszíti el a közeljövőben a területet sújtó forráselvonások miatt), míg az Oktatási Minisztérium szerint ennek a számnak csupán a fele a reális. Az elbocsátások híre után talán még sosem tűnt ennyire reménytelennek a tanári pálya, mint karrierlehetőség. Ellensúlyként a kormányfő 2008 elején bejelentette, hogy a kezdő pedagógusok végzettségüktől függően, 25-50 ezer forinttal is nagyobb kezdő fizetést kaphatnak a jelenleginél, az intézkedés bérfeszültségkeltő hatásától azonban sokan félnek.

Felmérési eredmények a PISA-sokk után

A PIRLS-program¹⁸ (Progress in International Reading Literacy Study) 2006-2007-es adatfelvételei lényegesen jobb képet adtak a magyar diákok szövegértési teljesítményéről, mint a PISA-vizsgálatok. A program negyven ország és Kanada öt tartománya, vagyis 45 különböző oktatási rendszer eredményeit méri, alapvetően a tízéves diákok olvasási, szövegértési képességein keresztül. Az ötévenként végzett felmérés alapján a magyar diákok a világ élmezőnyéhez tartoznak.

A 2006-os felmérés eredményei szerint csak Oroszország, Hongkong, Luxemburg és Kanada Alberta tartományának tízéves tanulói értek el náluk jobb eredményt. Hasonló szinten áll velük Svédország, Szingapúr, Németország és Hollandia, a gyengébb eredményt elérték közt van mások mellett az USA, Anglia, Spanyolország, Ausztria és Franciaország. Jobb eredményeket értek el a magyar tízévesek az irodalmi, mint a tudományos jellegű szövegek értelmezésében. Az eredmények ismeretében vita bontakozott ki arról, hogy az milyen kapcsolatban állhat a korábban az Oktatási Minisztérium által az írás-olvasás alapkészségeinek biztos elsajátíttatását célzó intézkedéseivel és kapcsolódó támogatásaival.

Az OECD Education at a Glance 2007-es eredményeire is érdemes egy pillantást vetnünk. A magyarországi 25-64 éveseknek csak 4%-a vesz részt intézményen kívüli oktatásban vagy képzésben. Viszont ők viszonylag sok időt töltenek el tanulással, mert az oktatásban eltöltött 253 óra az OECD-átlag 389 órától nem marad el annyira, mint a résztvevők aránya szerint kialakított mutató.

GDP-arányosan kevés híján annyit költünk oktatásra, mint az OECD-átlag: 1995-ben a GDP 5,3%-át, 2004-ben pedig 5,6%-át. Ez 5% körüli éves növekedési ütemet jelent a kérdéses időszakban. Az abszolút ráfordítások mértékében természetesen nagyobb a különbség: alapfokú közoktatásban 3841 USD jut egy tanulóra, míg az OECD-átlag 5832 USD. Hasonlóak az arányok az óvodai-bölcsődei ráfordítás, a középfokú közoktatás és a felsőfokú oktatás terén is.

A jelek szerint az oktatásra költött pénz növekedése 1995-2004 között egyértelműen a befektetett közpénzek számlájára írható. Közép- és alapfokon a közpénz aránya 94,7% nálunk, miközben az OECD-országokban átlagosan 91,8 %. A felsőfok esetében ugyanez az arányszám 79%, illetve 75,7%, azaz még a felsőoktatásba sem tudunk olyan arányban magánforrást mozgósítani, mint az OECD-országok többsége.¹⁹

¹⁸ <http://pirls.hu/>

¹⁹ Az oktatás hazai feketepiacáról nincs adatunk, holott a magántanárhoz járás nyilvánvalóan bevett és elfogadott gyakorlat, különösen nyelvtanulás esetén.

Médiumok a tanulás szolgálatában

Az elmúlt év egy további fontos változást hozott az oktatás terén, 2007-es bejelentés és előkészítés után 2008. márciusában egyhónapos testüzemmel elindult a tudomány és technika eredményeit bemutató első magyar tudományos tematikus csatorna. A TTV az interneten a www.tudasmedia.hu címen érhető el. A programra alakult, piacnak szánt médiavállalkozás, az Akadémiai Tudás-Média Zrt. végzi a műsorkészítést és – szórását. A részvénytársaság tulajdonosai pénzügyi befektetők és akadémiai intézetek. Döntően a magyar kutatás-fejlesztés és oktatás képviselőinek közreműködésére számítanak a műsorkészítés során. Törekcsenek az interaktív megoldások bevezetésére.

A kevésbé mainstream felé törekvő médiumok közül az „**Aula oktatási internetfigyelő**”²⁰ igazi portállá vált, és gyűjtőhelye lett a magyarországi híreknek. Némileg szélesedni látszik az oktatási témájú blogok igen szűk köre is, ami a web 2.0 szolid erősödését jelzi a területen.

²⁰ <http://aula.info.hu/>

Befogadó információs társadalmat!

2008 a befogadó információs társadalom (e-Befogadás) éve az Európai Unióban. Talán meglepő, de az Európai Unió (EU27) átlagában is magas azok aránya – 40 százalék körüli –, akiknek semmilyen közvetlen előnyük nem származik a modern információs és kommunikációs eszközökből. Az egyre határozottabb eInclusion (e-Befogadás) politika arra hívja fel a figyelmet, hogy meg kell akadályozni az IKT eszközök használata által felerősödött társadalmi/gazdasági különbségek növekedését, hiszen bármennyire is elutasíthatjuk a modern infokommunikációs eszközöket, ezek mindenki életére hatással vannak. Az európai országok többségében meg kell oldani a foglalkoztatottság növelését, az öregedő társadalmak problémáját, a szociális és jóléti rendszerek fenntarthatóságát.

Az e-Inclusion politika megközelítésmódja azt mondja, hogy a befogadó információs társadalom aktív eszközeinek – például szélessávú infrastruktúra, e-közszolgáltatások, akadálymentes webkikötők, digitális írástudás – segítségével növelhető az információs társadalom integrációs ereje, ezek segítségével növelhető az esélyegyenlőség, a gazdasági aktivitás, a foglalkoztathatóság. Mivel a gazdasági, társadalmi gondok – még ha eltérő mértékben is, de – igen hasonlóak az egyes országokban, ezért az e-Befogadás előtérbe helyezése mára összeurópai érdeké vált.

Csökkenő népességszám, öregedő társadalom

Az európai társadalmak többségének az elkövetkezendő évtizedekben két nagyon kedvezőtlen irányú tendenciával kell megküzdeniük: a csökkenő népességszám mellett a gyorsuló ütemben öregedő társadalmak problémáját kell kezelni.

A termékenység több mint egy évtizede nagyon alacsony, így néhány éven belül a stagnáló lakosságszám mellett a gyorsuló előregedés lesz jellemző Európára. Becslések szerint az EU-25-ök lakosságszáma 2030-ra a jelenlegi körülbelül 450 millió főt nem fogja meghaladni, míg az USA jelenlegi körülbelül 290 milliós lakossága 325 millióra fog nőni.

3. Táblázat: Európa és Magyarország népességének alakulása (fő)

	2004 év	2010 év	2015 év	2020 év	2030 év
EU25	456.815.263	460.593.724	459.961.480	457.715.547	448.923.917
Magyarország	10.116.742	9.919.049	9.693.115	9.469.111	9.048.036

Forrás: Eurostat, 2008

Európában egyre kevesebb gyerek születik, míg a várható élettartam folyamatosan nő. Míg 1920-ban csupán 55 év volt a várható élettartam az Európai Unió mai tagállamaiban, addig napjainkra ez elérte a 80 évet. A második világháború után született úgynevezett „baby boom” generáció mostanra vonul nyugdíjba, és a 65 és 80 év közötti népesség 40 százalékkal fog nőni 2010 és 2030 között.

Az Európa előtt álló legnagyobb kihívást tehát az előregedő népesség jelenti, olyannyira, hogy amennyiben a következő néhány évben ezt nem sikerül hatékonyan kezelni, úgy a kedvezőtlen demográfiai folyamatok maguk alá temetik a gazdasági, szociális rendszereket, megkérdőjelezve azok fenntarthatóságát. Európa drámai változások előtt áll ezen a téren, hiszen az előregedés növelni fogja a nyugdíj- és egészségbiztosítási rendszerek terhelését, miközben folyamatosan csökkenni fog a munkaképes korú emberek száma. Amennyiben mindez párosul egy alacsonyabb gazdasági növekedési rátával, úgy ez negatív hatással lesz az államháztartásra is, ami már akár 2010-től éreztetheti hatását.

Európának nincs más reális választása, mint a foglalkoztatottsági ráták növelése. A foglalkoztatás magas szintje nélkülözhetetlen a nagyobb társadalmi kohézió megteremtéséhez, a szegénység csökkentéséhez. A több aktív munkavállalási korú ember biztosíthatja az európai jóléti rendszerek társadalmi és pénzügyi fenntarthatóságát. Éppen ezért a lisszaboni tervnek megfelelően továbbra is a foglalkoztatási ráta 70 százalékos szintjének elérése a cél 2010-re a teljes foglalkoztatható népességen belül, míg az idős munkavállalók foglalkoztatási arányában 60 százalék a nőkre, és 50 százalékos a férfiakra vonatkozó célkitűzés.

Magyarország: hátrányban az uniós átlaghoz képest

Az új gazdasági- és foglalkoztatási szerkezetnek való megfelelés igénye, elfogadó attitűdje különös hangsúllyal vetődik fel a magyar lakosság körében. A foglalkoztatási szintre vonatkozóan az európai foglalkoztatási stratégiában meghatározott célkitűzésekhez (2005-ig 67%-os, 2010-ig 70%-os foglalkoztatási szint elérése) képest Magyarország elmaradása igen jelentős. Az alacsony foglalkoztatás korlátozza a gazdaság növekedését, alkalmazkodóképességét, jelentős mértékben fokozza a társadalmi kirekesztés kockázatát.

A legsúlyosabb problémát a munkavállalási korban lévő inaktívak magas aránya jelenti. A közel 4 millió fő inaktív majdnem felét a karkedvezményes és a rokkantnyugdíjasok teszik ki. Az uniós átlaghoz viszonyítva különösen alacsony az idősek és a férfiak foglalkoztatottsága.

4. Táblázat: 55 és 64 év közöttiek foglalkoztatási rátája

	2004 év	2005 év	2006 év
EU27	40,7%	42,4%	43,5%
Magyarország	31,1%	33,0%	33,6%

Forrás: Eurostat, 2008

Az 55–64 évesek foglalkoztatottsága nemcsak az uniós, de a hazai átlagtól is jelentősen elmarad, bár az utóbbi években – elsősorban az emelkedő nyugdíjkorhatár miatt – az idősek foglalkoztatása növekedni kezdett. A fiatalok munkaerőpiacra való belépése is nehézségekbe ütközik; a 15–24 éves korosztály foglalkoztatási szintje 2004-ben csupán 23,6%-os volt.

A foglalkoztatottság növelését nem szolgálja a részmunkaidőben dolgozók meglehetősen alacsony aránya sem Magyarországon. A teljes foglalkoztatott lakosságon belül hazánkban mindössze 4 százalék dolgozik ilyen formában, míg az EU-27 országaiban átlagosan 18 százalék.

Az e-Befogadás éve Magyarországon

Annak érdekében, hogy Magyarországon is sikeresen megbirkózzunk a csökkenő és egyben öregedő társadalom, valamint az alacsony foglalkoztatási ráták problémájával, minden lehetséges eszközt fel kell használnunk, beleértve az információs társadalom nyújtotta lehetőségeket is.

Hazánk az elsők között csatlakozott az európai e-Befogadás évéhez. Az Informatikai Érdekegyeztető Fórum (Inforum) a Magyar Országgyűlés Gazdasági és Informatikai Bizottságának Informatikai Albizottságában már 2007 novemberében felhívta a figyelmet arra, hogy a digitális eszközök használata terén hátrányos helyzetű rétegek integrációja az információs társadalomba milyen lehetőségeket kínál az ország fejlődésében, és hangot adott annak is, hogy az illetékes minisztériumok nem tesznek meg minden tőlük

elvárható a digitális esélyegyenlőség megteremtéséért, a digitális szakadék csökkentéséért. Az öt parlamenti párt támogatta az Inforum kezdeményezését, így megszületett egy ötpárti nyilatkozat²¹, amely deklarálta, hogy a digitális szakadék csökkentése „nemzeti ügy”. Alig két hét múlva az Informatikai Albizottság újabb ülésének résztvevői létrehozták az „e-Befogadás és Információs Társadalom Tanácsát”, azzal a céllal, hogy az fogja össze a politikai, kormányzati, vállalkozási és civil kezdeményezéseket az e-befogadás területén. A kezdeményezéshez azóta mintegy kéttucatnyi szervezet csatlakozott, és összeállt az a programlista, amely 2008-ban az e-befogadást helyezte a középpontba.

Hazánkban a digitális megosztottság mértéke több fontos mutató tekintetében évek óta nem változik, így nagyon fontos, hogy a figyelem erre a területre összpontosuljon. Megállapítható, hogy az életkor, az iskolai végzettség, a gazdasági aktivitás, valamint mindezzel szoros összefüggésben a jövedelmi helyzet erőteljesen befolyásolja az infokommunikációs eszközök elérési esélyét és használatát. A hazai információs társadalom megosztottságáért döntő mértékben három ok nevezhető meg: az ország népességének (háztartásainak) elöregedése, az igen kedvezőtlen településszerkezet, valamint a számítógéppel, internettel szembeni közömbös attitűd és motivációhiány. Még az elmúlt évben is a 18-29 év közöttiek körében kétszer olyan nagy volt az új internet-használóknak a száma, mint a 60 év felettiek körében. Ennek köszönhetően az uniós miniszterek által tett, e-Befogadást sürgető Rigai Nyilatkozatban vállalt célok részleges elérése is – miszerint néhány kiemelt célcsoport tekintetében a felére kell csökkenteni a meglévő digitális megosztottságot – Magyarország számára nagy terheket fog jelenteni.

Magyarország információs társadalmára az elmúlt években csupán egy mérsékelt fejlődési ütem volt jellemző. A fontos infrastrukturális fejlesztések a magyar társadalom mintegy egyharmadát győzték meg, ez a réteg szinte minden mutatóban az európai átlagnak megfelelő, tudatos hálózati polgárnak (netizennek) tekinthető, azonban a társadalom nagyobb részének semmilyen közvetlen előnyt nem jelentenek az információs társadalom lehetőségei.

A jelenleg számítógépet, internetet nem használókon belül igen jelentős – becslésünk szerint mintegy 45-50 százalék – azoknak az aránya, akiknek sem belső motivációs igényük, sem külső, fizikai, illetve társadalmi-szociális lehetőségük nincs kapcsolatba kerülni a digitális világgal. A belső motiváció és a külső segítség hiánya leginkább az idősebb és a szegényebb rétegeket érinti, ők az információs társadalom szempontjából pillanatnyilag teljesen elérhetetlenek. Az e-Befogadás kezdeményezések eszközrendszerének elsősorban erre a helyzetre kell reagálnia.

Magyarország információs társadalma az utóbbi néhány évben sajátosan kettős képet mutatott. Egyrészt, megtalálható az a réteg, amelyik szinte minden mutatójában az európai átlagértékeknek megfelelően teljesít mind az infrastrukturális ellátottság, mind a használat, mind az attitűdök terén. Rendre észlelhető náluk a technológiaváltás – például szélessáv, mobilitást elősegítő technológiák használata –, amely magával vonja az értékhozzáadott online tartalmak, szolgáltatások kiterjedtebb használatát. Összességében az is elmondható róluk, hogy a nagyobb állami programokat, akciókat – mint például a Sulinet Expressz, a szélessávú infrastruktúra elérhetővé tétele, a hozzáférési árak letörése, az online közszolgáltatások beindítása – elsősorban ők használták ki, ezeknek a kezdeményezéseknek elsősorban ők a nyertesei.

Másrészt azonban igen jellemző hazánkra a másik végletbe tartozók, az információs társadalmat elutasító, a kihívásokra közömbösséggel reagálók magas aránya is. Sok tekintetben nagyon sajátos rétegről van szó, azonban leginkább a digitális kultúra, lehetőségek iránti közömbösség, a társadalmi, szociális értelemben vett elszigetelődés

²¹ Az ebben a részben említett dokumentumok mindegyike elérhető az e-Befogadással foglalkozó hazai weboldalon (<http://einclusion.hu>).

jellemző rájuk, ami sajnos megnehezíti az információs társadalom értékeinek, lehetőségeinek feléjük történő közvetlen közvetíthetőségét. Őket szinte alig érintették meg az eddigi nagyobb állami programok, így az információs társadalom fejlesztésével kapcsolatban elsősorban ennek az igen széles rétegnek köszönhetően alakul ki hazánkról az a kép, hogy az alapvető infrastrukturális mutatókkal – PC és internet a háztartásokban, szélessáv használata – is gondjaink vannak, nemhogy az új viszonyítási pontokkal kapcsolatban, mint például a digitális írástudás alacsony szintje. A hazai fejlesztési programok, így az e-befogadás elősegítésének összetettségét, a szélesebb spektrumra való alapozottságát pontosan ez a vegyes kép okozza.

5. Táblázat: Összefoglaló táblázat az e-befogadás kiemelt célcsoportjairól

	Számosságuk
50+ évesek	3.990.000 fő
Aprófalvakban élők	kb. 800.000 fő
Fogyatékkal élők	kb. 600.000 fő
Roma népesség	kb. 600.000 fő
Hátrányos kistérségben élők	kb. 400.000 fő
Munkanélküliek	kb. 400.000 fő

Összességében tehát úgy látjuk, hogy a magyar információs társadalom megosztottsága sokkal inkább fokozódott, mintsem mérséklődött az elmúlt évben. Miközben a társadalom egy jelentős része még az információs társadalomba való belépést jelentő legalapvetőbb eszközök fizikai, hozzáférési, valamint az ezek használatához szükséges tudásbeli hiánnyal küzd, aközben jelen van egy teljesen más nyelvet beszélő, másként kommunikáló, dolgozó, kikapcsolódó réteg is. Az e két réteg közötti távolság mind eszközellátottságban, mind ezek használatában, mind az ebből fakadó életminőség, hétköznapi rutin, cselekvés, képességek és attitűdök tekintetében óriási tempóban növekszik.

E sajátos, éleződő ellentmondás feloldására vállalkozott a kezdetektől, a civil alapokon szerveződő és szektorközi módon működő közösségi hozzáférés, a nemzetközi elismerést kiváltó, hazai teleház mozgalom. A társadalomban gyökeret vert a vidéki kistelepülések közel egyötödét érintő új közszolgáltatás, megteremtődtek a közösségi informatikai gyakorlata szakmai elismerésének alapfeltételei.²² A szolgáltatási rendszer azonban még – a helyi és kormányzati törekvések, megoldások közötti összhang hiánya miatt – nem intézményesült, egyelőre nem tudja betölteni gazdasági, társadalmi, közigazgatási és kulturális fejlesztő szerepét.

²² Az Országos Képzési Jegyzékben szerepelnek a közösségi hozzáférés üzemeltető, az információs társadalom mentor (IT-mentor) és az oktatási kommunikációs szolgáltató új szakmák.

Összegzés: felzárkózási kényszer

2008 februárjában látott napvilágot a hír, hogy Szlovákia 1,2 milliárd eurós költségvetéssel önálló információs társadalom operatív programot (OP) indít, az Európai Unió a program teljes költségének tetemes részét állja. A szlovák állam erre a területre költi kohéziós keretének közel 10%-át. Magyarországon 2006 februárjáig, a tervasztalon létezett információs társadalom OP, egészen addig a pillanatig, amíg el nem dőlt, hogy biztosan nem lesz az új kormányban informatikai tárca, még akkor sem, ha újra győz a baloldal az esedékes választásokon, mint ahogy az végül meg is történt. A félretett programmal az IHM-et is félreállították. Az informatikai tárca egyébként teljes négy éves fennállása alatt sem költött annyi pénzt a terület fejlesztésére, mint amennyit a szlovák állam tervez ezzel a programmal. Mindezzel nem azt akarjuk sugallni, hogy önmagában egy OP bármit is megold, csupán azt, hogy nagy eredményekhez nagyban kell gondolkodni. Amire szükség volna a nemzetközileg is látható eredményekhez, az a megfelelő források fókuszált befektetése néhány kiemelt területen, miközben összehangolt munka (és nem széthúzás) folyik a kormányzaton belüli, illetve a kormányzaton kívüli szereplők (pl. gazdaság, civilek, akadémia) között. Ennek hiányában ugyanis a világ állva fog hagyni minket.

A korábbi fejezetekben elmondottak alapján a hazai teljesítményből kiindulva a következő módon lehet összegezni a jelenlegi helyzetünket az elmúlt egy év fényében (hol teljesítjük a nemzetközi normát, hol maradunk kicsit el tőle és hol kell jelentős erőfeszítéseket tennünk a felzárkózás érdekében):

Ahol nem kell szégyenkeznünk (átlag feletti, vagy átlagos teljesítmény 2007-2008-ban):

- Aktív mobiltelefonok száma, mobiltelefon-penetráció.
- A szélessávú hozzáférések magas aránya az összes internet-hozzáféréseken belül.
- Internet árak tartós letörése.
- Partnerség a motiváció-teremtésben a gazdaság, kormányzat és civilek között (Netrekész program keretének előteremtése PPP alapon).
- Magánszemélyek érdeklődése az e-kormányzat szolgáltatások iránt.
- A kormányportál használhatósága.
- Web 2.0 fejlettsége, hazai elterjedtsége, magyar nyelvű Wikipédia.
- A már internetezőik aktivitása, látogatottsági adatok, .hu domainek számának növekedése.
- Közösségi informatikai szakma fejlesztése.

Ahol fel kell zárkóznunk (átlag alatti teljesítmény 2007-2008-ban)

- Internet-kapcsolatok átlagos sávszélessége.
- Információs társadalommal kapcsolatos akciótervek elfogadása, végrehajtása.
- eMagyarország Pontok hálózatának közszolgáltatássá fejlesztése és fenntartása, a közösségi hozzáférési rendszerbe integrálása.
- eKözigazgatás fejlesztése az önkormányzatok és a kormányzat részéről egyaránt: interaktív, személyre szabott, proaktív, a közigazgatás részéről értékhozzáadott szolgáltatások; politikai támogatás, politikai kurázi, és a back office folyamatok modernizációja.
- Vállalkozások érdeklődésének javítása az e-kormányzat szolgáltatások iránt.
- Magánforrások bevonása az oktatási szférába.

Ahol be kell gyűjtani a rakétákat: 2007-2008 mulasztásai

- Számítógép- és internet-penetráció növelése, digitális írástudatlanság csökkentése (digitális szakadék megfelezése), motivációteremtés, internettel kapcsolatos közömbösség letörése. eBefogadás és esélyegyenlőség javítása (szoros összefüggésben a foglalkoztatás növelésével).
- Alkalmazottak informatikai képzettségének javítása.
- Szélessávú infrastruktúra biztosítása minden településen, minden háztartásban.
- Megfelelő források, szervezeti feltételek és politikai tudatosság biztosítása az információs társadalom politika számára.
- A közösségi hozzáférési közszolgáltatás és kapcsolódó szakmák intézményesítése a helyi erőforrások mozgósításával és a szektorközi együttműködés kiszélesítésével.
- Önkormányzatokban az elektronikus ügyintézés tiltásának feloldása.
- ÚMFT informatikai tárgyú pályázatainak kiírása, pályáztatása, bírálása, lebonyolítása.
- Digitális átállás, digitális televíziózás és rádiózás bevezetése.
- Nyílt forráskódú szoftverek használatának ösztönzése.

Újra elmondható tehát, hogy Magyarország nemzetközi térben való tartósan pozitív irányba történő elmozdulásához az átlagos fejlődési ütem gyorsítására volna szükség, ez pedig elengedhetetlen összefogás és közös munka nélkül – erre figyelmeztet a KÉK NOTESZ utolsó fejezete, az **Ajánlások** is.

Ajánlások 2008-2009-re

Nem akarunk irreális elvárásokat megfogalmazni, ezért minden területen csak egyetlen kiemelt feladatot javasolunk, amelyről azt gondoljuk, hogy megoldása, vagy a megoldás irányába mutató jelentős erőfeszítések szignifikáns hatással volnának a magyar információs társadalom fejlődésére a következő egy évben. Megfontolásra ajánljuk a területen tevékenykedő döntéshozók számára, hogy a következő egy évben ezekre a feladatokra kiemelt figyelmet fordítsanak.

Társadalmi hozzájárulás és használat:

- Szélessávú infrastruktúra biztosítása minél több településen és háztartás számára, ugyanakkor a közösségi hozzájárulás és az IT-mentor szolgálat intézményesítése a legszélesebb társadalmi összefogással, a helyi erőforrások mozgósításával és a sektorközi együttműködés elmélyítésével.

Politika:

- Letisztult viszonyok teremtése az információs társadalom szakpolitika számára: annak támogatása a nagypolitika, a gazdasági élet és a civil szféra részéről, hogy a megfelelő szervezeti beágyazottság és humán erőforrás biztosítva legyen, miközben a kívánt források is rendelkezésre állnak.

E-közigazgatás:

- Interaktív, személyre szabott, proaktív közigazgatási szolgáltatások bevezetésének megkezdése, és újbóli felzárkózás az európai átlaghoz.

Gazdaság:

- Vállalkozások érdeklődésének javítása az e-kormányzat szolgáltatások iránt.

Digitális kultúra:

- Digitális átállás felgyorsítása (digitális tévé és rádió)

Oktatás:

- Nyílt forráskódú szoftverek használatának propagálása és támogatása minden oktatási intézményben.

eBefogadás:

- Foglalkoztatási ráta növelése az idősek, nők és hátrányos helyzetűek körében informatikai eszközök segítségével.

Felhasznált források

Az Európai Bizottság összefoglaló e-kormányzati webhelye:

http://ec.europa.eu/information_society/activities/egovernment/index_en.htm

Capgemini (2007): **The User Challenge Benchmarking The Supply of Online Public Services. 7th Measurement**

Dombi Gábor – Kollányi Bence – Molnár Szilárd (2007): **Társadalmi befogadást most! Az életminőség, digitális esélyegyenlőség és a társadalmi megújulás Magyarországa. eInclusion éves jelentés.** Innen: <http://einclusion.hu/>

e-Befogadás Szakértői Munkacsoport (2008): **Az e-Befog@dás irányai és lehetőségei 2007 és 2013 között.** Szociális és Munkaügyi Minisztérium - Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet.

Európai Bizottság (2007): **i2010 - Annual Information Society Report.** SEC(2007) 395

Európai Bizottság (2007): **Idősödés jólétben az információs társadalomban. Az információs és kommunikációs technológiákra és az öregedésre vonatkozó cselekvési terv.** Innen: <http://einclusion.hu/2007-11-20/idosodes-joletben-az-informacios-tarsadalomban-i2010-kezdemenyezes-cselekvesi-terv/>

Európai Bizottság (2007): **Measuring progress in e-Inclusion.** Riga Dashboard

European Commission (2007a): **eGovernment Progress in EU 27+**

European Commission (2007b): **eGovernment Resource Book. eGovernment Research in FP6**

eUSER (2004-2007) **project**, <http://www.euser-eu.org/Document.asp?MenuID=6>

Gáspár Mátyás és szerzőtársai (2006): **Digitális esély**, 2006. EUTA

GKIE NET (2007a): Indikatív településlista felállítása Magyarországon a szélessávú internettel le nem fedett települések tekintetében

GKIE NET (2007b): **Jelentés az internet-gazdaságról – Fókuszban: az online áruházak** 2007

GKIE NET (2008): **Felnőttképzés és felsőoktatás kutatás.** 2008. április.

i2010 eGovernment Action Plan, <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l24226j.htm>

Infonia Alapítvány (2007): **e-Kormányzat hírlevél** 2007. évi számai. Elérhetők itt: <http://www.ekk.gov.hu/>

Kopint-Datorg (2007): **Az európai uniós e-közigazgatási bevált gyakorlatok elemzése az epractice.eu honlapon található esetek alapján**

KSH (2006): **A magyarországi háztartások infokommunikációs (IKT) eszközhasználatossága és az egyéni használat jellemzői.**

Magyar Reklámszövetség (2007): **Az online reklámpiac hazai bővülése.**

Millard, Jeremy (editor) (2007): **European eGovernment 2005-2007. Danish Technological Institute**

Ministerial Debate on e-Inclusion Policy – Event and Exhibition. Conference Summary. Lisbon, Portugal, 2-3 December 2007.

Ministerial Declaration. Lisbon, 2007.

Miniszterelnöki Hivatal (2007): **e-Közigazgatás 2010 Stratégia. Munkaanyag**

Molnár, Szilárd és szerzőtársai (2006): **E-közigazgatás éves jelentés 2006** (ITTK-Infonia Alapítvány). http://www.ittk.hu/web/docs/ITTK_EKOZIG_2006.pdf (letöltve 2008. április)

Molnár, Szilárd és szerzőtársai (2007): **E-közigazgatás éves jelentés 2007** (ITTK-Infonia Alapítvány), Piac és Profit, 2007 november

Open Community Response to the EU Ministerial Declaration. Lisbon, 2007.